N 0235—636

З Новим роком!

Дім сад город

12

1992

Юридичні консультації

Контрактна форма трудового договору

Прошу на сторінках «ДСГ» пояснити, що таке контрактна форма трудової угоди?

М. І. Дрозд, Миколаївська обл.

Яка різниця між традиційною формою трудового договору і контрактом?

Основні відмінності між контрактом і традиційним трудовим договором полягають у такому:

контракт укладається тільки на певний строк, тоді як трудовий договір може укладатись як на певний строк (чи на час виконання певної роботи), так і на невизначений час;

контракт укладається тільки в письмовій формі, а трудовий договір може бути як усним, так і письмовим;

контрактом можуть передбачатися підстави розриву трудових відносин, не передбачені законодавством про працю (наприклад, розголошення комерційної таємниці). Розрив трудового договору можливий тільки на підставах, які записані в Законі;

за трудовим договором працівник повинен виконувати роботу, дотримуючись правил внутрішнього трудового розпорядку, де передбачається і режим роботи. Виконання обов'язків за контрактом не завжди пов'язано з чітко визначеними умовами режиму робочого часу;

за контрактом працівникові може бути надана відпустка іншої тривалості і з іншою оплатою, ніж за трудовим договором, де за основу береться централізоване регулювання відпусток;

в контракті, на відміну від трудового договору, можуть бути передбачені негативні наслідки дострокового його розриву з ініціативи однієї із сторін без поважних причин. Це може бути, наприклад, визначена угодою грошова сума, яку винна сторона повинна виплатити іншій.

Який порядок укладання контракту?

Пропозиція на укладення контракту може надходити як від власника або уповноваженого ним органу, так і від працівника. На практиці складності виникають, коли власник або уповноважений ним орган відмовляють працівникові в укладенні контракту (коли він є його ініціатором). Чи правильні такі дії?

Тут слід пам'ятати, що згідно із ст. 22 Кодексу законів про працю України забороняється необгрунтована відмова у прийнятті на роботу. Обгрунтованою слід вважати відмову, яка зв'язана з відсутністю вакантних місць; відсутністю належної кваліфікації у претендента на роботу; з прямими обмеженнями, встановленими законом. Идеться, зокрема, про заборони приймати на роботу: осіб, позбавлених вироком суду права займати певні посади і займатися певною діяльністю; службовців, які є близькими родичами, коли їхня служба пов'язана з безпосередньою підлеглістю або підконтрольністю одного одному; на посади, зв'язані з матеріальною відповідальністю осіб, які раніше були засуджені за злочини, зумовлені користю. Всі умови, які включаються до контракту, обов'язково погоджуються сторонами. Умови контракту не можуть погіршувати становище працівника порівняно з чинним законодавством.

Укладаючи контракт, сторони можуть передбачати додаткові пільги, не встановлені чинним законодавством, за рахунок власних коштів підприємства, наприклад виплату додаткової винагороди, надання матеріальної допомоги до щорічної відпустки тощо. В разі припинення контракту у зв'язку з виходом на пенсію або трудовим каліцтвом можуть передбачатися грошові компенсації понад встановлені пенсії та виплати. У контракті можуть визначатися соціально-побутові умови, необхідні для виконання прийнятих зобов'язань. Наприклад, виділення садової ділянки, автомобіля, поліпшення житлових умов, забезпечення дитини місцем у дитячому дошкільному закладі, погашення банківської позики або заборгованості у зв'язку з вступом до ЖБК, захист від інфляційних процесів тощо. При цьому, коли чинним законодавством передбачено, що ці питання вирішуються громадськими об'єднаннями (профкомом) або органами самоврядування трудового колективу (рада, правління) чи з їхньою участю, можливість включення до контракту подібних умов повинна бути попередньо узгоджена з відповідними об'єднаннями або органами.

В контракті може бути обумовлене за згодою сторін випробовування з метою перевірки відповідності працівника роботі, яка йому доручається.

Контракт, підписаний сторонами, складається не менш як у двох примірниках і зберігається у кожної із сторін. Він набирає чинності з моменту його підписання сторонами. Разом з тим день, коли працівник стає до виконання своїх обов'язків, може не збігатися з днем підписання контракту. Тому сторони повинні визначити строк дії контракту, його початок і закінчення. Працівник повинен стати до роботи в день, який записано в контракті.

Контракт є підставою для видання наказу (розпорядження) про прийом на роботу. З посиланням на наказ вносяться записи до трудової книжки.

На який строк укладається контракт?

Відповідно до Рекомендацій Мінпраці України № 1 від 14.01.1992 р. контракт може бути укладений на строк до 5 років (але не менше року). Контрактний строк визначається угодою сторін. Якщо робота має одноразовий характер, контракт діє до її закінчення, коли постійний — сторони вибирають будь-який строк у межах п'ятирічного.

Якщо строк контракту закінчився, а сторони бажають продовжити відносини, контракт продовжують на новий, визначений сторонами строк. Разом з тим сторони можуть укласти новий контракт з новими умовами.

На практиці трапляються випадки, коли керівники підприємств пропонують працівникам укладати контракт строком на 1—2 місяці. Це слід розцінювати як позицію, що погіршує становище працівника.

Які підстави зміни і розриву контракту?

За погодженням сторін контракт можна змінювати у будь-який час. Ініціатором внесення змін може бути як власник або уповноважений ним орган, так і працівник. Оформляється це підписанням сторонами переписаного контракту з внесеними змінами чи доповнення до раніше укладеного контракту. В доповненні прямо вказується, що сторони дійшли згоди про внесення в контракт певних змін, після чого наводиться текст відповідних пунктів контракту в новій редакції і обумовлюється строк, з якого кожний із них починає діяти. Доповнення є невід'ємною частиною контракту.

Дія контракту може бути припинена на підставах і в порядку, передбачених законодавством про працю. Так, контракт може бути припинений у зв'язку з закінченням його строку (п. 2 ст. 36 КЗпП України), про що в трудовій книжці роблять відповідний запис.

Коли одна із сторін виступає з ініціативою дострокового розриву контракту, то підстави і порядок визначаються залежно від того, хто є ініціатором розриву і які його причини.

За ініціативою власника або уповноваженого ним органу контракт може бути розірваний на підставах, передбачених ст. ст. 40, 41 КЗпП України. Коли ініціатором розриву контракту є працівник, слід керуватися ст. 39 КЗпП України. За взаємною домовленістю контракт може бути достроково припинений згідно п. 8 ст. 36 КЗпП України.

В. О. Олійник,
головний правовий інспектор праці ЦК профспілки працівників АПК України

Допоможіть дітям

Мені лише чотирнадцять років, але дуже люблю вирощувати кімнатні рослини та квіти. У мене вже є їх понад 20 видів. Мрію ще придбати кімнатний лимон, але на те не маю грошей. Можливо, хтось із добрих людей допоможе мені придбати цю рослину й напише, як за нею доглядати. Особливо мене цікавить, чи й справді можна у кімнаті виростити справжній лимон?

Оля Шамрай,
244030, м. Суми,
вул. Холодногірська, 33/1,
кв. 24

Розмова з читачем

Хай летять ластівками...

Випадково в метро стрівся з автором надрукованого в нашому журналі матеріалу про виноград сорту Петрик. Пройшло чимало часу після тієї публікації, а йому, автору, продовжують надходити листи. Сила-силенна листів у його квартирі. Пишуть люди, як він розповів, з різних кінців України, а також з Кубані, Москви, багатьох областей Росії і навіть з Приморського краю, що на Далекому Сході. «І там читають ваш журнал»,— сказав він.

Мені було приємно почути такі слова, радісно за те, що журнал покликав до дружнього листування, а значить і спілкування багатьох людей. Водночас десь на дні серця посіявся смуток. Як так? Між собою ви листуєтесь, наші шановні читачі, а з редакцією — вряди-годи. Апелюю передусім до тих, які проживають за межами України і там передплачують наше видання. Певно, це здебільшого українці, яких доля розсіяла по краях далеких і близьких. Тим більше, мали б за покликом споріднених душ писати до редакції, листуватися з широкою аудиторією, що можна зробити на сторінках журналу. Листи змістовні, цікаві, ті, що несуть свіжу, важливу інформацію, редакція охоче друкуватиме.

Ми знаємо, що «Дім, сад, город» передплачують і читають в різних кінцях колишнього Радянського Союзу. Зрештою, редакція все зробила, щоб ви (далекі наші читачі), могли передплатити це видання і в 1993 році. Зкалькулювали йому й ціну невисоку (15 крб. за один примірник) як для наших днів. Бо, як кажуть, краще мати сто друзів, ніж сто карбованців. І в листах не відчуваємо особливого голоду. А все ж, чекаємо ваших листів. Бо нам не байдужі ваші інтереси, побажання, ваша думка про наш журнал. Маємо, крім того, внутрішню потребу в живому спілкуванні з вами бодай через листування.

Хіба ж не цікаво знати, як там живеться-вроживається вам у Зеленому Клину, в Підмосков'ї, на Алтаї чи на Кубані, чи цвіте «український» бузок біля вашої хати, чи пахтять рідним ароматом любисток і м'ята під її вікнами, чи такі ж солодкі, як на Україні, груші та яблука з вашого саду. А якщо ні, то не все втрачено. Лише напишіть до «Дому, саду, городу» і вам, сподіваюся, люди перешлють з України все, що хочете: насіння, саджанці, бульби, цибулини. Аби тільки росло вам на щастя й радість. Чи акліматизується? Звичайно, не все. Але те, що приживеться, родитиме щедрі плоди чи зігріватиме душу, якщо це квіти, і завжди буде нагадувати вам про далеку батьківщину.

Певно, чимало серед вас, як тепер кажуть, східної діаспори, і таких, котрі хочуть повернутися в Україну, як, скажімо, Г. В. Голівець з Мурманської області. Ми надрукували її чуйного листа («ДСГ» № 3—1992 р.), і може, добрі люди вже й порадили їй придбати якусь пустуючу хатину на рідній Черкащині, куди так тягнеться її душа із-за Полярного кола. Спробуйте й ви, шановний читачу, свого щастя. Може, «Дім, сад, город» якраз вам допоможе в цьому. Україна прийме вас, як своїх дітей. Є куди. Чимало таких пустуючих хат і занедбаних садиб журиться без люського духу в її квітучих селах. А кожна латка покинутої, незасіяної землі на благодатній Україні — то великі втрати. Краще б вони врожаїлись.

Ось бачите, далекі наші друзі, скільки спільного на душі у нас з вами. Тож пишіть нам до редакції. Хай летять ластівками ваші листи-вісточки на Україну.

Ф. Лівинський

З новим роком!

Коли вітають з Новим роком, коли душа настроєна на урочистий лад, подумки оглядаєшся на рік минулий, проймаєшся бентежним почуттям вічного невдоволення. Редакційний колектив «ДСГ» у дев'яносто другому, на жаль, мав немало підстав для невдоволення.

Уже на початку року в зв'язку з черговим ростом цін на папір і поліграфічні послуги, а також підвищенням плати зв'язківцям за розповсюдження видань редакція змушена була оголосити читачам про підвищення ціни за журнал до 7 крб. 20 коп. і допередплату. На жаль, зв'язківці не проявили оперативності й зацікавлення в цій справі, через що «зрізали» тираж «ДСГ» майже вдвічі. Люди звідусіль дзвонили до редакції, нарікали на поштові відділення зв'язку, які неправильно оформляли допередплату на «Дім, сад, город» і його додатки або просто відмовляли в ній через свою некомпетентність. Нерідко підводила нас і друкарня, внаслідок чого деякі номери журналу надходили до читачів дещо із запізненням.

Наприкінці дев'яносто другого редакцію черговий раз «порадували» значним підвищенням цін на послуги поліграфістів і зв'язківців. І зроблено цей ціновий стрибок після того, як визначено передплатну ціну журналам на 1993 рік. Це загрожує виданню збитками, якщо значно впаде передплата. Але ми сподіваємось на краще.

Та годі. Хай ці труднощі залишаються в дев'яносто другому і більше не повторюються. А ми, нарешті, дорогі друзі нашого журналу, щиросердечно вітаємо вас з новим щастям у Новому році, бажаємо доброго здоров'я кожному з вас, сімейної злагоди, одиноким — душевної розради та уваги з боку друзів і близьких людей. Ми всі хочемо бути щасливими, тож хай доля не відмовляє нам у цьому.

Коли ви одержите цей номер «ДСГ», вам уже і посіють, і поколядують. Ми приєднуємося до цих традиційних різдвяних побажань. Хай вам справді родить жито-пшениця і всяка пашниця. Хай буде щедрою грядка, а гілля вгинається від плодів і ягід. Зичимо приплоду на оборі та достатку в хаті чи міській квартирі.

Сподіваємося, що в дев'яносто третьому році ми будемо, хай і з дорогим, але з папером, що своєчасно, без поліграфічних затримок, друкуватиметься «ДСГ». Ми ще не втратили надії на те, що редакції колись-таки дадуть нове приміщення, аби працювати в нормальних людських умовах. Тим більше, що дімсадгородівська сім'я поповнилась двома додатками («Пасікою» і «Рибалкою»); тепер їх маємо три разом із «Сільським будівництвом» (тепер «Нашим домом»).

Хай щастить вам, друзі!

Дім сад город 12 1992

Щомісячний виробничо-практичний журнал

Засновник — Мліївський НДІ садівництва Лісостепу України ім. Л. П. Симиренка

Зареєстрований Держкомпреси України, серія КП, № 153

Видається з 1989 р.

Щедра грядка

«Я постійна читачка «ДСГ», але пишу Вам вперше. Живу та працюю в місті і маю бажання виростити у квартирі огірки й помідори, однак не знаю, з чого почати, а головне — де дістати органічні та мінеральні добрива. Хотілося б прочитати поради з цього питання на сторінках журналу».

Ось такого листа одержала редакція від читачки Л. П. Малишевої з Києва. Впевнені, що подібне питання постає перед багатьма городянами, адже не в кожного є дачна ділянка, а ціни на овочі «кусаються». Ось тут і стане в пригоді домашній «город». У № 11 «ДСГ» за 1992 р. ми надрукували статтю досвідченого спеціаліста, автора багатьох книжок з питань городництва Володимира Денисовича Давидова. Одна з них побачила світ у 1989 р. і називається «Огород в нашем доме». Пропонуємо Вашій увазі статтю про вирощування огірків у домашніх умовах, підготовлену за матеріалами цієї книги.

Щоб виростити у кімнаті овочеві рослини з тривалим вегетаційним періодом — огірки, помідори, перець, потрібно ретельно вивчити біологію цих культур, докласти чимало зусиль, праці, терпіння і вміння. Тільки так можна одержати у важких для згаданих рослин умовах красиві, що милують око, й корисні плоди.

Кращим місцем для вирощування огірків у квартирі є підвіконня або простір біля вікон, які виходять на південь, південний схід або південний захід. Навесні, влітку і ранньої осені їх можна вирощувати в лоджіях і на балконах, що так само виходять на південь.

«Грядками» можуть служити пластмасові відра (краще квадратної форми); збиті за шириною підвіконня дерев'яні ящики висотою не менше 40 см, які зсередини вистеляють поліетиленовою плівкою; плівкові мішки розміром не менше 50×50 см. Після склеювання їх вивертають так, щоб шов був усередині мішка. Місткість посуду для вирощування огірків має бути не менш як 8—10 л на одну рослину. Обов'язкова умова при влаштуванні таких «грядок» — належний дренаж. Для цього на дно посуду кладуть 1,5—2-сантиметровий шар керамзиту, гравію, уламків черепиці або червоної цегли, шкаралупи волоського горіха.

Грунтосуміші повинні бути родючими, легкими. У тих місцевостях, де є торф, беруть три частини торфу, по дві — дернової землі та деревної стружки і 0,5 частини великозернистого піску. Якщо торфу немає, можна використовувати перегній або компост. Їх беруть по п'ять частин, додають по одній частині піску й тирси. Суміш ретельно перемішують і на відро її вносять 20 г сечовини, по 40 г суперфосфату й сульфату калію (або 20 г хлориду калію). Необхідними мікроелементами може забезпечити рослини склянка деревного попелу на відро суміші. Добре було б розчинити і рівномірно розподілити у відрі одну таблетку ризьких мікродобрив. Суміш треба старанно перемішати, заповнивши посуд так, щоб зверху залишався простір 4—5 см, необхідний для підсипання грунту, коли в процесі догляду оголюватимуться корені рослин. Після рясного поливу в «грядку» можна висівати насіння або висаджувати розсаду.

Огірки добре вдаються також у водній, гідропонній і аеропонній культурі. Посуд, обладнання, поживні суміші при цьому слід готувати особливо ретельно. Якщо у звичайній культурі овочевих помилки вдається виправити підживленнями, то при гідропониці цього зробити не можна.

Сорти для кімнатної культури потрібно брати тепличні, ранньостиглі, пристосовані рости і добре плодоносити при недостатньому та розсіяному освітленні, істотному коливанні температур, сухості повітря, вдовольнятися малим об'ємом грунту. Ідеальним для вирощування в кімнаті вважається найстаріший сорт огірків — Кімнатний Ритова. Він добре пристосований до кімнатних умов, невибагливий, добре переносить недостатнє природне освітлення і сухість повітря, стійкий до хвороб. За належного догляду рослина може сформувати в кімнаті 40—60 плодів. Однак слід зазначити, що насінництвом цього сорту займаються лише овочівники-аматори. Нерідко через необізнаність або відсутність необхідних умов його перезапилюють іншими сортами, і він втрачає свої якості. Тому дуже важливо знайти насіння справжнього сорту Кімнатний Ритова, а потім вже самому ретельно вести його насінництво. Для цього потрібно залишати перші зав'язі у пазухах першого і другого листків головного стебла (батога) і над п'ятим — шостим листком бічних стебел.

Насінники достигають через 40—50 днів після утворення зав'язі. Їх зривають і на 2—3 тижні кладуть у сухе місце, де підтримують температуру близько 20°С для дозарювання. Після цього розрізують плід упоперек. Насіння краще брати з нижньої частини плода — тут воно стигліше й життєздатніше. Після зброджування (через 3—4 дні) його промивають у воді й просушують.

Науково-дослідними установами виведено чимало сортів огірків для теплиць, їх успішно можна культивувати і в кімнаті. Для вирощування в ранні строки (в січні та лютому), коли дні ще короткі і часто хмарна погода, слід використовувати найбільш тіневитривалі, довгоплідні партенокарпічні (тобто такі, що не потребують запилення) гібриди: Малахіт, Стелла, Лада, Московський тепличний, Бірюса, Грибовчанка. Вибагливіші до умов освітлення і потребують додаткового підсвічування (по 2—3 год вранці та увечері) гібриди Зозуля (ТХСА-77), Апрєльський (ТСХА-98) і Кукарача (ТСХА-761). Вони також партенокарпічні, але плодів зав'яжеться більше, якщо поруч з ними посіяти 1—2 рослини сортів-запилювачів: Марфинський, Тепличний 40, Алма-Атинський 1. Застосовуючи штучне запилення, можна одержати непоганий урожай гібридів Манул (ТСХА-211), Естафета (ТСХА-1417), Марафон (ТСХА-211а), Граната (ТСХА-1040).

Гібриди дають високі врожаї тільки у перший рік. Купивши їхнє насіння у спеціалізованих магазинах «Сортнасіннєовоч» і виростивши огірки, брати з них насіння для наступного висіву не можна, оскільки в другому поколінні можуть утворитись вироджені плоди. Ефект гетерозису проявляється лише в першому поколінні.

Овочівники-аматори постійно відчувають труднощі у придбанні насіння овочевих культур, зокрема огірків для кімнатної культури. Крім згаданих сортів і гібридів, для цього згодяться такі: Клинський місцевий, Клинський багатоплідний, Багатоплідний ВСХВ, Аеліта, Заря, Роднічок, Дин-зо-си, а також сорти зарубіжної селекції — Левіна, Тоска, Сандра, Фарбіно.

Город

Дуже важливо правильно підготувати до сівби насіння огірків. Краще брати насіння дво-трирічного строку зберігання, урожай при цьому одержують у півтора раза вищий і на 10 днів раніше, ніж з однорічного. Однорічне насіння потрібно обов'язково прогріти при температурі 60°С протягом трьох годин на печі, батареї, в термостаті або протягом 30—45 днів витримати при температурі 20°С.

В останні роки поширилася хвороба огірків — пероноспороз (несправжня борошниста роса). Вважається, що вона значною мірою передається через насіння. Щоб виключити цей шлях поширення інфекції, насіння після прогрівання необхідно прошліфувати. Для цього беруть металеву банку (наприклад, з-під розчинної кави), засипають туди насіння і кілька дрібок крохмалю. Роблячи банкою кругові рухи й струшуючи її протягом кількох годин, можна зчистити плівочку з насіння, на якій можуть бути спори збудника хвороби. Потім насіння висипають з банки і відокремлюють від нього крохмаль. Користь від шліфування ще й у тому, що порушується міцність насіннєвих оболонок (відбувається скарифікація), а це прискорює сходи. Прогріте й прошліфоване насіння протруюють у розчині марганцівки (1 г на півсклянки води) протягом 20 хв і добре промивають у проточній воді. Після цього замочують на 12—24 год у розчині мікроелементів, г/л: метиленової сині (синьки) — 0,3—0,5, харчової соди — 5, борної кислоти 0,1—0,3, мідного купоросу 0,01—0,05 та ін.

Висівати насіння можна одразу на постійне місце, але зручніше спочатку виростити 20—25 денну розсаду, а вже потім висадити її в ящики або

поливають або занурюють у воду. Це дає змогу легко виштовхнути грудку грунту з рослиною, не пошкодивши коріння. Рослину з грудкою землі висаджують у попередньо зроблену в «грядці» ямку, засипають з боків грунтом, злегка обтискуючи його пальцями, і підсипають грунтову суміш на 3—4 см вище від грудки. Під час поливу грунт ущільнюється, корені оголюються і тому потрібно періодично підсипати зверху поживну суміш шаром 2—3 см.

Огірок — ліановидна рослина. Для її підтримання ставлять кілочок завдовжки 70—100 см, виготовляють драбинку з дерев'яних планок або дроту, прив'язують шпагатом: один кінець за стебло, тільки так, щоб не перетиснути його, а другий прикріплюють до верхньої рами вікна. В міру росту рослину закручують навколо шпагату.

Підживлюють огірки регулярно через 7—10 днів, розчиняючи в 3 л води 20—30 г нітрофоски і використовуючи півлітра розчину на рослину. Бажано також кожне третє підживлення проводити коров'яком або пташиним

на підвіконні

мішки. Для вирощування розсади потрібно менше місця, ящики з нею легше переносити і регулювати умови середовища. Перед сівбою насіння пророщують на тканині або промокатному (фільтрувальному) папері при температурі 22—24°С. Коли воно наклюнеться, його загортають на глибину 2 см у грунт горщечків діаметром 10—12 см і підтримують там, де вони знаходяться, таку саму температуру. Як тільки-но з'являться сходи, горщечки переносять на освітлене місце, а температуру знижують до 15—18°С. Щоб рослини добре освітлювалися, їх періодично повертають відносно вікна або іншого джерела світла.

Поливати слід регулярно теплою (20—30°С), відстояною (щоб вивітрився вільний хлор) водою, періодично збризкуючи простір навколо ящика з розсадою водою з пульверизатора або розкладаючи на батареях мокру тканину.

Через 15 днів після появи сходів розсаду необхідно підживити. Краще для цього використати коров'як, розведений водою у співвідношенні 1:8, або пташиний послід, але води взяти 12 частин. Ці добрива погано пахнуть, проте для рослин вони справжні ліки. З мінеральних добрив можна застосовувати городню суміш — 3 г на 1 л води або 1,5 г нітроамофоски. Склянку розчину розподіляють на 6—8 рослин. Через 7—10 днів підживлення слід повторити, додавши до 1 л розчину коров'яку або пташиного посліду по 1 г калійних добрив і 3 г суперфосфату. Для підживлення можна використовувати відпрацьовані розчини, які застосовують у гідропоніці.

Після другого підживлення 22—27-денну розсаду висаджують на постійне місце. Перед цим горщик рясно

послідом, розбавляючи їх у вказаному раніше співвідношенні. З початком плодоношення кількість поживного розчину збільшують до 1,5 л під одну рослину.

Формування рослин — один з найважливіших заходів регулювання плодоношення. У різних сортотипів огірка прищипування здійснюють порізному. У сортів Клинського типу (Клинський місцевий, Багатоплідний ВСХВ, Марфинський, Кімнатний Ритова) точку росту видаляють над другим справжнім листком. Це прискорює формування повітряних бруньок, появу бічних пагонів і запобігає витягуванню розсади. Один з листків, що з'явилися в пазухах першого і другого бічних пагонів, прищипують над п'ятим-шостим листком, а другий — над другим. Третє й наступні прищипування проводять через 1—2 листки. Такий захід обмежує ріст вегетативної маси і надає кущу компактності. Якщо ріст сильний, прищипують декілька разів над кожним черговим листком.

У партенокарпічних сортів і гібридів (Зозуля, Апрельський, а також Манул і Заря), які формують плоди на головному стеблі або утворюють пазушні пагони без прищипування основного, практикується довге прищипування основного стебла. Пагони і жіночі квітки в пазухах першого-четвертого листків видаляють на початку їх утворення. До висоти 1 м залишають на бічних стеблах один плід і один листок, а до висоти 1,5—1,7 м — два плоди і два листки. Надалі головне стебло підв'язують у двох місцях біля верхньої частини вікна і прищипують. У пазухах верхніх листків залишають два пагони, які опускають вниз і прищипують на висоті 0,5—0,6 м від підвіконня.

Стебла, що з'являються на пагонах, які ростуть вниз, прищипують над другим — третім листком залежно від кількості зав'язей. Щоб рослини не переплітались, добре провітрювалися і мали привабливий вигляд, видаляють вуса.

Не забувайте також регулярно видаляти жовті й сухі листки, обприскувати рослини водою з пульверизатора.

Важливий захід формування врожаю — штучне запилення. Для цього зривають чоловічі квітки з тонкою плодоніжкою (їх ще іноді називають пустоцвітами), обривають жовті пелюстки, злегка розсувають тичинки і трясуть ними, щоб висипався пилок, над жіночими квітками з ледь позначеним огірочком, бажано інших рослин. Якщо запилення відбулося, плід залишається зеленим і швидко наростає, якщо ні — жовтіє й опадає. Запилюють краще вранці, коли пилок липкий і добре пристає до маточки. Партенокарпічні гібриди не потребують додаткового запилення.

Плоди збирають через 10—12 днів після запилення, акуратно зрізуючи їх ножем. Не слід допускати перерастання, оскільки це затримує зав'язування і наростання молодих плодів.

А. Капітульська

Служба взаємодопомоги

Врятував капусту

У наших краях, як тільки починає підростати капуста, з'являється мушка. Якщо не боротись з нею, вона може знищити весь урожай. А боротися з цим шкідником немає чим, бо в магазинах не завжди бувають потрібні препарати.

І тоді я згадав про таку рослину, як пижмо звичайне, адже його, як відомо, дуже боїться мухи. Брав цілі стебла, різав їх і біля кожної рослини ставив гілочки. Правда, через два-три дні вони всихали і доводилося замінювати свіжими. Але ці клопоти не були марними — мушка на рослини не сідала. А коли капуста підросла, подужчала, потреба в пижмі відпала.

Ось так я врятував свою капусту.

«Нагрів» попелицю...

Ще маю колекцію коштовних троянд. Щороку на них нападає попелиця і завдає квітам великої шкоди. Але нині мені вдалося перемогти й цього шкідника.

Нагрів води (температури не міряв, бо не маю градусника), але до кипіння не доводив, полив нею увечері квіти. Вийшов уранці, а на рослинах — жодної попелиці. Не було їх і наступного дня. Словом, після того поливу нагрітою водою цей шкідник з моїх квітів зник назавжди.

М. В. Горешевський,
Івано-Франківська обл., Калуський р-н, с. Кропивник

Садово-городній культиватор

Понад 10 років тому я виготовив і успішно використовую садово-городній культиватор (див. рис). Його основні деталі такі: коліща 1, вилка 2, кронштейн 3, в якому закріплено болтами ручку 5 з кермом 6 на кінці; поворотний кронштейн 8, у якому болтами 11 кріпиться стояк 7, та лапа 10. Коліща, вилку і кермо я взяв від старого дитячого велосипеда.

Коліща, діаметр якого може бути 130—200 мм, монтується на кінцях вилки. Бажано, щоб вилка мала довжину 200 мм, а її круглий хвостовик — 180 мм. Якщо ж вони довші, їх треба вкоротити, а для осі коліщати просвердлити отвори такого самого діаметра, як вісь. Для більшої надійності всередину хвостовика треба забити або напресувати іззовні відрізок трубки завдовжки 180 мм та відповідного діаметра. Після цього хвостовик сплющують з боків до розміру 13—15 мм.

На задній частині хвостовика, де кріпиться поворотний кронштейн, трубку доцільно сплющити до розміру 12—13 мм, тобто відповідно до діаметра стояка. Кронштейн 3 виготовлений з листової сталі товщиною 2—3 мм, його розмір 110×230 мм. Заготовку треба зігнути по короткій осі до розміру утвореної між стінками П-подібної конструкції, що дорівнює товщині сплющеного хвостовика. Після цього кронштейн кріплять на хвостовику впритул до вилки гвинтами М6 або заклепками.

По центру кронштейна на відстані 20 мм від краю хвостовика свердлять центральний отвір під нижній гвинт кріплення ручки. Від центра отвору радіусом 5 см роблять розмітку і вирубують два симетрично розташовані дугоподібні прорізи 12 шириною 8 і довжиною 30 мм під верхній болт кріплення ручки 5. Найкраще, коли ручка розміщена під кутом до горизонталі приблизно 45°. Її виготовлено з дюралевої трубки довжиною 1 м і діаметром 20—22 мм. Якщо такої трубки немає, ручку можна виготовити з відрізків дюралевих трубок, вирізаних з рами старої розкладайки (але без отворів під пружинки), з'єднавши їх трубками-проставками відповідного діаметра завдовжки 200 мм. Після цього нижній кінець ручки сплющують з боків до розміру 15 мм, відступивши від нижнього, скругленого краю 15 мм. У ручці свердлять два отвори діаметром 8 мм, відстань між їхніми центрами — 50 мм.

На верхньому кінці ручки закріплюють кермо. Для цього хвостовик керма вставляють у трубку ручки, ущільнюють металевою прокладкою або відрізком трубки відповідного діаметра і фіксують заклепкою або гвинтом. Загальна довжина ручки разом з кермом для робітника середнього зросту становить 1200 мм. Ручка з'єднується з кронштейном двома болтами М8; під головки болтів та гайки треба поставити шайби. Оскільки верхній болт може пересуватися по прорізу в кронштейні, положення керма ручки по висоті можна регулювати.

Конструкція кронштейна передбачає можливість переведення ручки в переднє положення, що разом з обертанням на 180° стояка дає змогу працювати культиватором так, щоб лапа була попереду коліщати. Таким чином, вдається в процесі роботи підводити лапу майже впритул до кущів та рослин. На задній частині хвостовика вилки двома болтами М8 кріпиться поворотний кронштейн 8 так, щоб його передні, закруглені стінки підходили впритул до кронштейна 3. Відстань між болтами — 40 мм.

Поворотний кронштейн виготовляють із сталевої пластини розміром 60×230 мм, товщиною 3 мм. Посередині, вздовж короткої осі, пластину згинають так, щоб відстань між її стінками дорівнювала товщині (діаметру) стояка. На відстані 20 мм від закруглених країв вирубують дугоподібний проріз шириною 8 мм і довжиною 30 мм під передній болт кріплення 11. Другий отвір під задній болт свердлять на відстані 40 мм. У задній частині кронштейна 8 свердлять два отвори на відстані 40 мм під болти кріплення стояка, як показано на рисунку.

Стояк виготовляють із сталевого круглого прутка (довжина заготовки — 420 мм) діаметром 12—13 мм або квадратного 12×12 мм, можна й прямокутного 10×30 мм. На відстані 120 мм від краю пруток перегинають, щоб між зігнутими частинами утворилася щілина шириною 8 мм (під болти кріплення). Це дає змогу переставляти стояк по висоті, як показано стрілками «в» на рисунку. Нижній кінець стояка поступово сплющують до товщини на кінці 6 мм. Для кріплення лапи свердлять два отвори на відстані 30 мм один від одного, в них нарізають різьбу М6 під гвинти з потаємною головкою кріплення лапи.

Лапа виготовлена з листової сталі товщиною 2—3 мм у формі рівнобедреного трикутника висотою 150—170 мм із основою 130—140 мм. Для цього можна використати полотно старої поперечної пилки, лопати, але найкраще неіржавіючу сталь (її відходи раніше можна було придбати в магазинах «Юний технік»). У лапі просвердлюють два отвори діаметром 6 мм відповідно до отворів у стояку. Бічні сторони лапи загострюють і відгинають трохи донизу, щоб вона набула жолобчастої форми.

Як свідчить моя практика, культиватор має багато переваг перед існуючими знаряддями, якими користуються садівники і городники. Ось найголовніші з них:

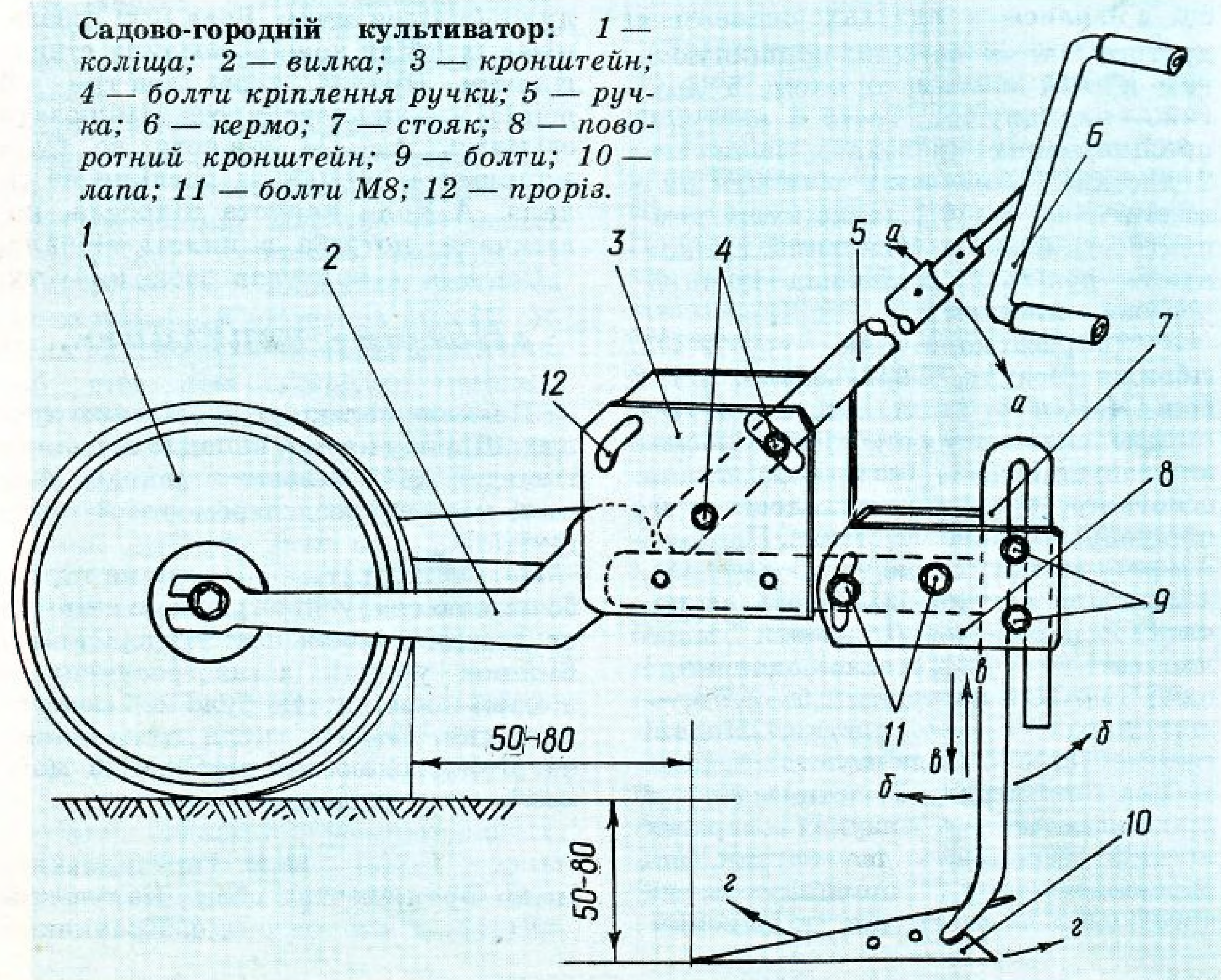
універсальність, оскільки забезпечується суцільне розпушування грунту і навіть у вузьких міжряддях на глибину 15 см і більше з одночасним внесенням добрив;

простота конструкції, а головне те, що більшість деталей можна взяти з дитячого велосипеда або знайти в брухті. Конструкція не потребує зварювання і її може виготовити кожен, хто має слюсарний інструмент та деякі навички роботи з ним;

просте регулювання глибини розпушування, можливість переставляти стояк і ручку так, щоб лапа була попереду коліщати й воно не заважало обробітку біля кущів та рослин, або позаду коліщати під час проведення суцільного обробітку грунту чи міжрядь;

конструкція дає змогу використовувати й інші робочі органи (ширші та плоскі лапи, граблі тощо).

В. І. Мороз,
м. Київ

Садово-городній культиватор: *1 — коліща; 2 — вилка; 3 — кронштейн; 4 — болти кріплення ручки; 5 — ручка; 6 — кермо; 7 — стояк; 8 — поворотний кронштейн; 9 — болти; 10 — лапа; 11 — болти М8; 12 — проріз.*

Огірки в кукурудзі

Минулого року я провів невеликий дослід з огірками. Раніше, зважаючи на те, що останні заморозки у нас бувають десь 10 травня, висівав огірки 1—5 травня. Посіяні 9—10 травня дуже відставали в рості та й у плодоношенні. На цей раз, розбивши сорти на дві групи, посіяв насіння у два строки, причому першу групу в міжряддях кукурудзи, яка виконувала роль куліс.

Перша група. Строк сівби — 30 квітня, сходи — 15 травня (заморозок — 12 травня). Сорти (гібриди) — Далекосхідний 27, Миг (стійкі до хвороб), Водолій. Спосіб сівби — у міжряддях кукурудзи. Добрива — 1,5 кг перегною в лунку. Збирання врожаю: перше — 1 липня 10 огірків; липень — 310 шт., серпень — 90, вересень 7, всього 407 шт. Останній збір 9 вересня. Попелицею рослини не були уражені.

Друга група. Строк сівби — 4 травня, сходи — 21 травня. Сорти — Конкурент, Парад, Неросимий (запилювач), Руслан і Владислав (місцевої селекції), Левіна, Роднічок, гібриди. Спосіб сівби — на вільних виноградних шпалерах. Добрива — 1 ст. ложка мінерального добрива з мікроелементами в лунку. Збирання: перше — 10 липня; липень — 133 шт., серпень — 32, вересень — 4, всього — 169 шт. Останній збір — 2 вересня. Ураження попелицею — часткове.

Як бачимо, перша група дала урожай майже в 2,5 раза вищий порівняно з другою. Вважаю, що цьому сприяли добрива, вдалий добір сортів, наявність кукурудзяних куліс, ранні строки висіву.

Рослини обох груп поливав. Щоправда, торік травень і червень були багаті на дощі, зате липень та серпень — посушливі. Для підняття пагонів із землі, крім гілок, у першій групі використовував кукурудзу, в другій — частково шпалери. Кукурудзу посіяв у ті ж строки, що й огірки, у два ряди в шаховому порядку. Відстань між рослинами і між рядами — 0,5 м. Але дійшов висновку, що міжряддя потрібні більші — 0,7 м, бо в липні ніде було й ноги поставити. Міжряддя між двома кулісами (по ряду лунок з огірками) залишав 0,7—0,8 м, відстань між лунками — 0,8—0,9 м. Для куліс використовував цукрову кукурудзу сорту Черкаська рання, яка дає не менше двох пасинків, котрі прикривають огірки від спеки. До речі, у кукурудзи цього сорту качани досягають молочної стиглості раніше від усіх інших. Куліси розміщував так, щоб прикривати огірки з південно-західного боку (від прямих сонячних променів з 13 до 16 год).

Під час висіву огірків на дно лунки насипав перегній, зверху на три пальці землі і дві насінини, які загортав на глибину 3 см. З п'ятнадцяти лунок лише одна з Водолієм не дала сходів. При появі вусів прищипував точку росту для формування пагонів другого порядку (як в одній, так і в другій групі рослин) та для збільшення кількості зав'язі. Як відомо, деякі сорти й гібриди дають більшу частину врожаю саме на розгалуженнях другого і навіть третього порядку.

Для захисту від несправжньої борошнистої роси, яка в наших краях починається в третій декаді липня (при чотирьох справжніх листках), до появи квітів та зав'язі використовував настій коров'яку, потім поліхом (40 г на 10 л). Третину свіжого коров'яку доливав водою в цинковому відрі, настоював 2—3 дні. Для обробки брав 0,7 л настою на відро води. З часу появи зав'язі обробляв рослини настоєм сироватки (про це детальніше див. «ДСГ» № 4 за 1991 р.). Поливаючи та обприскуючи огірки, використовував також мікродобрива «Покуття-1» (через 7—10 днів).

Правду кажучи, минулого року в наших посушливих степах майже всі були з огірками. Деякі городники розповідали, що вони нічим не обробляли огірки. Але пероноспороз все-таки давався взнаки. Нестійкий Водолій навіть у кукурудзі випав набагато раніше стійких ДС-27 та Миг. Більшість же сортів, особливо гібридів, незважаючи на обробку, загинули ще раніше і дали, як бачите, менший урожай.

До особливих відзнак ДС-27 можна віднести його високу стійкість до хвороб. Ще 26 жовтня один кущ, який ріс окремо, неприкритий кулісою, давши незначний урожай, мав зелене листя. Очевидно, потенційна спроможність не була вичерпана. У сорту Миг плоди нормального розміру, але вони дуже швидко жовтіють. Тому їх треба збирати через день, максимум два. Стійкість трохи менша, ніж у ДС-27.

Треба ще відзначити велику користь вкривання огірків тентом на висоті десь трохи більше півтора метра, хоч у кулісах виникають деякі утруднення з його використанням.

Щодо попелиці, то на ділянці без куліс приблизно півдесятка рослин були уражені цим шкідником. А проти нього не так просто боротися. До того ж рослини відстають у розвитку. І що дивно: виламуєш качан кукурудзи, в піхві якого повно чорної попелиці, а поруч огірки стоять зелені, з великим лапатим листям. Мабуть, попелиця більше любить кукурудзу, і та приваблює шкідника на себе.

Для себе зробив такі висновки. Щоб бути з огірками, треба:

підібрати сорти стійкі до хвороб (ДС-27, Миг, Каскад, Оник, Фенікс);

використовувати 2—3-річне насіння, перед сівбою його прогрівати для збільшення кількості жіночих квіток та протруювати;

сіяти у максимально можливі ранні строки, запізнення з висівом на 4 дні затримує достигання врожаю майже на 10 днів;

для удобрення використовувати переважно органіку;

всілякими засобами піднімати рослини із землі: на гілки, шпалеру, куліси та ін.;

створювати оптимальний мікроклімат: куліси, використання ємкостей з розведеним коров'яком для одержання вуглекислого газу, який дуже добре засвоюється огірками;

встановлювати тенти з прозорої плівки (від шкідливої дії опадів);

своєчасно обробляти рослини проти шкідників та хвороб (проти пероноспорозу обробки починати, коли з'явиться другий листок);

прищипувати точки росту головного стебла та пагонів другого порядку;

з перших днів, поки не «насіли» хвороби, збирати урожай; робити це не менш як двічі на тиждень.

Все, що збереш у липні,— оце і весь урожай, серпень і вересень — то вже «сльози».

В. М. Заїка,
м. Запоріжжя.

Чому жовтіють огірки?

Питання, скажемо прямо, актуальне. Мені теж довелося зіткнутися з цією проблемою. Критично проаналізувавши власний досвід, поради досвідчених овочівників, публікації в пресі, зокрема в «ДСГ», я дійшов певних висновків і хотів би поділитися ними з читачами журналу.

На думку переважної більшості спеціалістів, основною причиною загибелі огірків є несправжня борошниста роса (пероноспороз). Збудник цього захворювання — гриб — уражує листки, внаслідок чого на верхньому боці з'являються жовто-бурі плями, а знизу сіро-фіолетовий наліт.

Пероноспороз розвивається дуже швидко, особливо коли погода хмарна та випадає холодна роса. Хвороба повністю знищує рослину за 5—6 днів. Але гриб не гине, а у вигляді ооспор зимує у рослинних рештках. Ось чому дуже важливо не висівати огірки на тому місці, де вони хворіли торік. Зауважимо, що цей гриб уражує також гарбузи, кабачки, дині та інші рослини з родини гарбузових. Проте пероноспороз, очевидно, не єдина причина загибелі огірків. Чимало городників вважає, що тут не обходиться без згубної дії кислотних дощів. Мабуть, багато хто спостерігав, що листки, на які потрапляють краплини кислотного дощу, жовтіють, а інколи навіть «пропалюються» наскрізь. З літературних джерел мені вдалося встановити, що в районі Києва випадають кислотні дощі з pH 4. Звісно, вони також вносять свій «вклад». Таким чином, можна з певністю стверджувати, що саме поєднання цих двох факторів — пероноспорозу і кислотних дощів — призводить до загибелі огірків. Справа в тому, що дощі взагалі сприяють перенесенню спор гриба-збудника пероноспорозу, а кислотні до того ж значно ослаблюють рослину, чим знижують її стійкість проти захворювань.

Крім того, дощі і роси, що випадають вночі, створюють середовище, в якому гриб посилено розвивається, особливо за низьких температур. Зауважимо, що помірна кислотність для пероноспорозу не є перешкодою, адже спори гриба гинуть лише в лужному середовищі.

З усього вищесказаного можна зробити такі висновки. Щоб уникнути пероноспорозу, не застосовуючи отрутохімікатів, необхідно створити найнесприятливіші умови для його поширення, а саме:

підібрати для огірків найкращі попередники;

не менше трьох років не сіяти огірки там, де вони хворіли (це стосується не лише огірків, а й усієї родини гарбузових);

накривати огірки плівкою від кислотних дощів та зайвої вологи, які сприяють розвитку гриба;

для кращого провітрювання вирощувати їх на шпалерах або як кулісну культуру (до речі, в «ДСГ» згадувалося, що можна врятувати огірки, коли вони плетуться по яблуні або кукурудзі, висіяній у міжряддях);

вирощувати ранні сорти, щоб до максимального розвитку гриба зібрати основний урожай.

І все ж головним у боротьбі проти пероноспорозу залишаються не агротехнічні заходи, а добір стійких до захворювання сортів. На превеликий жаль, популярний на Україні сорт Ніжинський не стійкий до пероноспорозу, і тому виростити його без застосування хімічних препаратів типу ридоміл, арцерид і полікарбацин (останній менш ефективний, бо є препаратом контактної дії) неможливо. Слід відзначити високу ефективність нового препарату імпортного виробництва — альєт. Однак одразу зауважу, що всі препарати, за винятком полікарбацину, гостродефіцитні, тому дістати їх простому овочівникові дуже важко. Отже, вибирайте відразу, що будете діставати — насіння стійких до пероноспорозу сортів чи гостродефіцитні отрутохімікати. Я особисто віддаю перевагу першому варіанту.

Які ж сорти, поширені на Україні, стійкі до пероноспорозу? Насамперед Фенікс, виведений на Кримській селекційно-дослідній станції. Сорт інтенсивного типу, значно стійкіший до пероноспорозу, ніж сорти далекосхідної селекції, пізній, у плодоношення вступає на 50—55-й день після сходів. Маса плода 50—60 г. Придатний для засолювання та консервування. З інших сортів Кримської дослідної станції стійкі до пероноспорозу Бригадний, Береговий. Торік сорти Парад і Конкурент, які теж рекламувалися як стійкі до пероноспорозу, значною мірою уражувалися. Однак порівняно з іншими сортами вони все ж кращі. Стійкі до пероноспорозу сорти далекосхідної селекції — Міг, Каскад, Оник, Дальнєвосточний 27.

З гібридів найстійкіший до пероноспорозу Роднічок. Високоврожайний. Однак усі його позитивні якості, як і в інших гібридів, проявляються лише в першому поколінні, тому грубу помилку роблять ті, хто намагається зібрати з Роднічка насіння. Воно вже не матиме властивостей гібриду першого покоління. Щоразу насіння Роднічка потрібно купувати в магазині. Висівати його можна у відкритому грунті, хоча створено цей гібрид для теплиць. Огірки придатні як на салат, так і для засолювання. Отже, сійте стійкі до пероноспорозу сорти.

Необхідно дотримуватися і певних агротехнічних вимог. Насамперед подбайте про вдалого попередника. Найкращі з них — горох, інші бобові, кукурудза. Допустимі цибуля, картопля, помідори. Грунт перекопують восени. При цьому вносять у розрахунку на квадратний метр площі гною 6—8 кг, суперфосфату — 30 г, калійних добрив 30—40 г (бажано уникати внесення хлористого калію, бо хлор негативно впливає на якість огірків). Сечовину (25—30 г) дають навесні, оскільки внесені восени азотні добрива за зиму і весну вимиваються у глибокі шари грунту і стають недоступні для рослин.

Слід зазначити, що огірки належать до тих небагатьох культур, під які можна восени вносити не перегній, а гній. Перепріваючи в грунті, він активно виділяє вуглекислий газ, що в майбутньому дуже позитивно впливає на врожайність, оскільки активізує процеси фотосинтезу. Взимку потрібно провести снігозатримання, використавши гілки, які завжди залишаються від обрізування дерев та кущів. Досвідчені овочівники навесні роблять додатковий обробіток грунту. Для цього там, де будуть висівати чи висаджувати огірки, акуратно знімають верхній шар грунту і вкладають підгнилу за зиму траву та компости, присипають їх щойно вийнятою землею. Виходить щось подібне до подушки. Цей захід дає змогу поліпшити процес фотосинтезу.

Огірки на Україні вирощують розсадним та безрозсадним способами. Безрозсадний застосовують переважно на півдні, а в північних областях Лісостепу та Полісся — розсадний. У будь-якому випадку з метою профілактики захворювань краще підв'язувати рослини на шпалери. Що це дає? По-перше, урожай збільшується в 1,5—2 рази, поверхня грунту між рослинами залишається незайнятою, зручніше за ними доглядати; по-друге, огірки на шпалерах добре продуваються вітром, при цьому випаровується волога з нижнього боку листків, а це, в свою чергу, створює несприятливі умови для проростання спор гриба-збудника пероноспорозу.

Накриття огірків плівкою під час кислотних дощів — теж захід, що гарантує високий урожай. Особливо слід оберігати рослини від пероноспорозу, коли стає прохолодно і мрячить дощ. Зниження температури до +8° є критичним (коріння менш стійке до цього, ніж листя).

Як відомо, високий урожай починається з доброго насіння. Воно має бути повновагим і бажано дво-трирічної давності (при цьому більше утворюється жіночих квіток). Я відмовився від намочування насіння для перевірки його повноцінності у 3—5%-ному розчині кухонної солі, зокрема тоді, коли посівного матеріалу мало, а сорт дуже цінний. По-перше, відкалібрувати його можна і вручну. По-друге, не виключена можливість, коли насіння, яке пройшло термообробку, може спливати на поверхню сольового розчину, маючи навіть високу схожість. Перед висівом доцільно намочувати насіння в розчині мікроелементів, однак можна обійтися і без цього. Обов'язково лише замочувати його в міцному (майже чорному) розчині марганцівки на 30 хв, після чого промити водою, бо в такому розчині гинуть спори та збудники хвороб.

Переважна більшість спеціалістів

з овочівництва рекомендує висаджувати розсаду огірків у фазі трьох або навіть чотирьох-п'яти справжніх листочків. Однак останні дослідження показали, що краще це робити, якщо дозволяє погода, коли утворяться один-два листочки. Для загартування розсади потрібно за 7—10 днів до висаджування знижувати температуру, особливо нічну, до 16—17°, відкриваючи парник або виносячи рослини на балкон, якщо, звичайно, не перешкоджають погодні умови. Огірки дуже бояться протягів. Загартовані ж розсада й насіння добре переносять понижені температури лише два тижні, пізніше ця властивість втрачається. Однак у переважній більшості випадків цього досить, щоб уникнути несприятливого впливу погоди на ріст і розвиток огірків, хоч бувають і винятки.

Щоб одержати основний урожай до спалаху пероноспорозу, доцільно висівати та висаджувати скоростиглі сорти огірків у кілька строків, якомога раніше, як тільки дозволить погода. Місця, де висіяно насіння, позначають паличками або посипають піском. Через тиждень висів повторюють: якщо будуть заморозки, рослини першого строку висіву постраждають, але посіяні пізніше уціліють. Маніпулюючи таким чином, застрахуєтеся від неприємних сюрпризів погоди. Ще один важливий агротехнічний захід: щоб уникнути захворювання, ніколи не поливайте і не підживлюйте огірки дощуванням, а лише по борозенках, краще в ранкові і, як виняток, у вечірні години.

Сіяти чи садити розсаду огірків можна і під плівку. Найкращий ефект дають тимчасові плівкові споруди. З дроту діаметром 4—6 мм вигинають піддуги, які заглиблюють у грунт, натягують на них плівку, кінці якої присипають землею. Це найпростіша, досить надійна конструкція. Під плівкою створюється певний мікроклімат, що прискорює ріст і розвиток рослин. Однак слід враховувати, що в нічні години під плівкою утворюється конденсат. Тому для провітрювання у плівці слід зробити отвори, але лише з одного боку, оскільки огірки бояться протягів.

Торік мій сусід спорудив чудову плівкову теплицю без обігріву висотою в зріст людини. Висіяв огірки, підв'язав їх на шпалері, але наглухо закрив і не провітрював. В результаті огірки, що спочатку розвивалися дуже гарно, загинули. Причина — конденсація вологи і відсутність вентиляції. Заслуговують на увагу і останні публікації в пресі про дуже простий спосіб «автоматизації» провітрювання тимчасових плівкових споруд. У плівці роблять не отвори, а рідку насічку щілин смугами. В такому випадку за високої температури щілини розширюються і гаряче повітря виходить, а в холодну погоду вони звужуються й зберігають тепло.

Щодо підживлення. Навіть заправивши грядку органічними та мінеральними добривами, потрібно, якщо хочете мати високий урожай, регулярно підживлювати огірки розведеним курячим послідом (1:10) або коров'яком (1:4), а також карбамідом — 20 г, суперфосфатом — 15, сульфатом калію — 10—15 г на 10 л води. В літературі є дані про досить ефективне підживлення сухим курячим послідом по борознах: його кладуть на дно борозенки, поливають водою і пригортають землею. Оскільки огірки мають поверхневу кореневу систему, бажано підживлювати зменшеними вдвічі дозами добрив, але через кожних 10—15 днів. Підвищує врожай огірків та поліпшує їх смакові якості також підживлення мікроелементами на початку цвітіння. Дози такі: 0,5 г борної кислоти, 0,3—0,4 г сірчанокислого марганцю або 1—1,5 г марганцівки і 0,1 г сульфату цинку на 10 л води.

Найменш шкідливим і ефективним засобом проти пероноспорозу залишається поки що бордоська рідина. Сухі компоненти її є в достатній кількості у магазинах. Готують бордоську рідину у співвідношенні 1:1 з мідного купоросу та гашеного вапна. У двох емальованих або дерев'яних посудинах окремо розчиняють 100 г мідного купоросу і 100 г гашеного вапна (якщо вапно не гашене, його попередньо гасять, всипаючи частинами негашене вапно у воду при безперервному перемішуванні), кожне в 5 л води. Потім повільно при перемішуванні вливають розчин мідного купоросу в розчин вапна, але не навпаки, бо утвориться менш стійка емульсія. При надлишку мідного купоросу рідина має зелений колір, надмірну кислотність і може обпікати листя. Отже, важливо компоненти зважувати, а для визначення кислотності користуватися індикаторним папірцем. Правильно виготовлений розчин має нейтральну або слабокислу реакцію. З профілактичною метою рослини обробляють двічі: перший раз у фазі трьох-чотирьох листочків і потім через 7—10 днів.

Слід зазначити, що бордоська рідина ефективна не лише проти пероноспорозу, а й інших грибкових захворювань огірків. Вона належить до контактних отрут, тобто діє на шкідників чи збудників захворювань лише при безпосередньому контакті. Отже, треба дуже ретельно обробляти рослини, щоб листки змочувалися повністю з верхнього і нижнього боків. Дощі змивають контактні отрути, тому після них обробку слід повторити. Системні отрути проникають у тканини рослин. Вони стійкі і тому зберігають активність і після дощів. До контактних отрут належать добре відомий полікарбацин, хлорокис міді, до системних — ридоміл, арцерид, а також новий алюмоорганічний препарат — альєт.

В літературі є дані, що крім бордоської рідини досить ефективними є суспензії гашеного вапна та крейди (по 50—100 г на 10 л води). Але вони лише стримують розвиток, а не вбивають спори пероноспорозу. Тому все ж краще користуватися бордоською рідиною.

Хотів би наприкінці подякувати городникам-аматорам Григорію Пилиповичу Цуркану з с. Йосипівки Ульянівського району Кіровоградської області та Анатолію Геннадійовичу Шейову з с. Деньги Золотоніського району Черкаської області за цінні вказівки та допомогу в написанні цієї статті. Бажано було б, щоб вчені Кримської дослідної станції виступили на сторінках «ДСГ» і розповіли про створення стійких до пероноспорозу сортів огірків.

П. П. Філімончук,
258900, Черкаська обл., м. Умань,
вул. Піонтковського, 8, кв. 20

Служба взаємодопомоги

Антисептики на городі

Я вже давно застосовую дуже простий спосіб боротьби з грибковими захворюваннями помідорів та огірків.

У минулому році всередині літа майже у всіх знайомих садівників захворіли помідори на фітофтору. У моєму заміському саду-городі цієї хвороби зазнали лише ті рослини, біля яких не були висаджені чорнобривці та не посіяний кріп. Отже, щоб мати гарний урожай помідорів, огірків та іншої городини, треба навколо них створювати відповідне біологічне середовище, висаджуючи антисептики: кріп, петрушку, м'яту, чорнобривці та інші пахучі рослини.

З грибковими захворюваннями борюся і за допомогою хімічних засобів. Перед тим, як висіяти, насіння витримую 20 хв у розчині марганцівки; крім того, поливаю нею грунт під час висаджування розсади. А в міру підростання обприскую рослини цим же розчином рожевого кольору. Крім марганцівки, раз на місяць застосовую бордоську рідину. Такими простими засобами вдається запобігти хворобі.

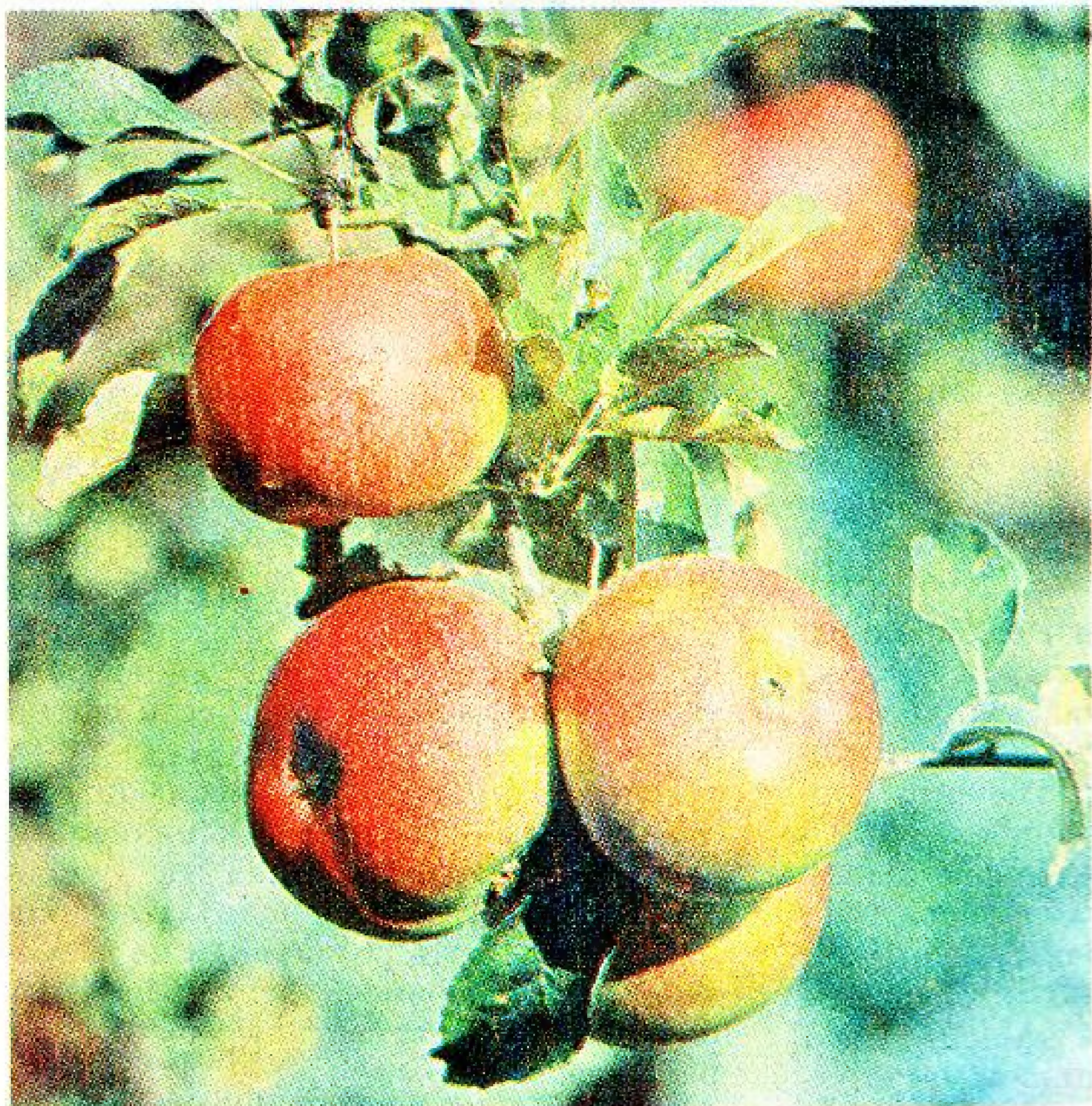
М. Г. Федорченко,
городник-аматор,
м. Київ

Цибулиння проти попелиці

Багато читачів «ДСГ» цікавляться, як позбутися попелиці на плодових деревах. Розповім про свій досвід.

Ще із зими збираю цибулиння і складаю до відра. Назбираю половину. Як тільки з'являється на деревах попелиця, цибулиння заливаю холодною водою. Десь близько тижня настоюю. Потім цим настоєм за допомогою віника збризкую дерева, а коли не дістаю віником, використовую інші засоби. За третім разом попелиця пропадає і вже усе літо не з'являється.

В. Мар'яненко,
Київська обл.

Ходімте в сад

Можна стару гілку обрізати, залишивши пеньок завдовжки 15—20 см. Вовчок не обрізують, а відгинають до положення, паралельного гілці, яку замінюють, і підв'язують до пенька. Через рік такий пеньок вирізують. Гілку вкорочують, якщо в цьому є потреба, і спрямовують у свій сектор росту.

Наступне завдання — обмеження розмірів крони. Для цього потрібно знизити висоту до необхідного рівня і обрізати гілки, що виходять в міжряддя, з таким розрахунком, щоб там був вільний прохід. Обрізування проводять вручну на галуження, орієнтоване вздовж ряду. Це істотно поліпшує світловий режим, запобігає оголенню основних гілок, подовжує продуктивний період їх життя в глибині крони.

Омолоджуванню підлягають не тільки сильні гілки та їх розгалуження, а й обростаючі (мал. 2). При цьому зменшується кількість точок плодоношення і посилюється ріст. Спочатку повністю видаляють усі малопродуктивні щуплі гілочки. Сильні плодухи, складні кільчатки і складні плодові гілочки вкорочують на $^1/_3$—$^1/_2$, а в деяких випадках і на $^2/_3$ їх довжини. Зрізи бажано робити над одним з найсильніших розгалужень.

Під час обрізування слід враховувати сортові власти-

Омолоджування яблуні

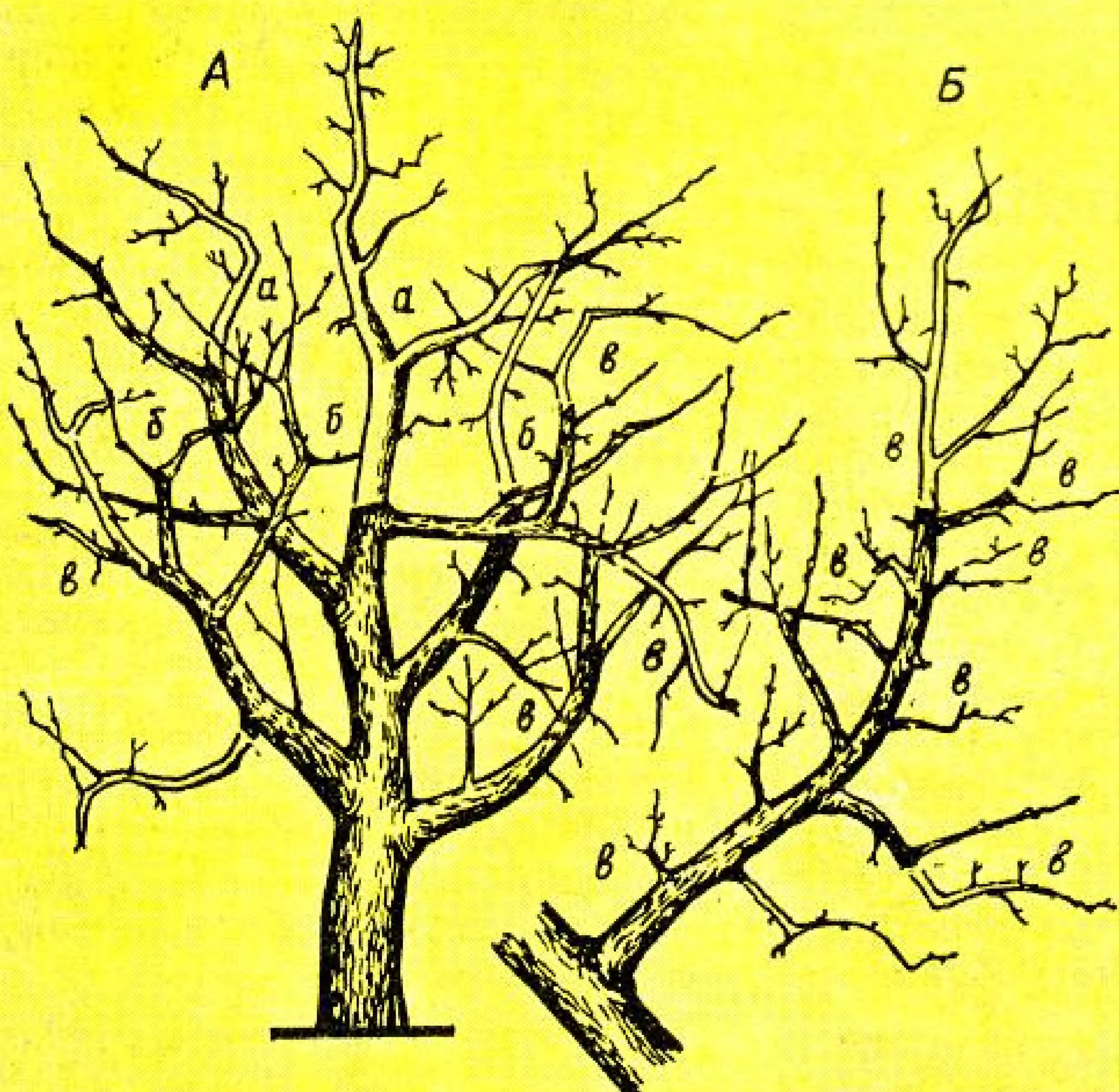
В кінці періоду повного плодоношення внаслідок появи великої кількості бруньок, які забирають багато пластичних речовин, уповільнюється приріст пагонів, посилюється періодичність плодоношення, погіршується якість плодів, знижується морозостійкість дерев. У таких випадках необхідно забезпечити постійне відновлення обростаючих гілок, підтримати фізіологічну рівновагу між ростом і плодоношенням. Досягти цього можна омолоджуючим обрізуванням, яке найкраще робити рано навесні (лютий — березень) до початку сокоруху (мал. 1).

Зрізувати гілку треба в тій її частині, де довжина річного приросту була в межах 30—40 см. Для омолоджування дерев вибирають найбільш вдало розміщені вовчки і формують з них основні гілки, а старі видаляють.

вості. Якщо дерева даного сорту плодоносять в основному на кільчатках і в рік обрізування передбачається високий урожай, різати можна без вагань. В неурожайний рік також можна робити сильне проріджування і омолоджування, внаслідок чого з'являться сильні вегетативні пагони, плодові прутики і списики.

Коли плодоношення слабке, обрізувати слід обережно, щоб зберегти більшу частину врожаю. Наявність врожаю зменшує кількість квіткових бруньок під урожай наступного року, що при періодичному плодоношенні дуже важливо.

Дерева сортів, у яких основна частина врожаю формується на плодових прутиках і кінцях гілок вегетативного типу, в рік рясного плодоношення обрізують без вагань. В

Мал. 1. Обрізування при ослабленні росту (А — дерева, Б — окремої гілки): а — зниження крони; б — проріджування; в — омолоджування.

Мал. 2. Варіанти (1—6) омолоджування плодових гілочок шляхом зменшення їх довжини та кількості розгалужень, головним чином щуплих і тих, що не ростуть.

Для кращого росту

У своєму листі («ДСГ» № 1 за 1992 р.) В. Юхименко з м. Часів Яр Донецької області пише, що вона років 3—4 тому прищепила вишню перспективного сорту, проте щеплена гілка відстає в рості від інших, залишаючись тоненькою, і запитує, як прискорити її ріст. Вважаю, що таке можливе, коли щеплена гілка затінюється іншими гілками, через що гальмуються процеси фотосинтезу в її листках, та коли в кроні дерева багато зайвих гілок, які є конкурентами з щепленою гілкою за поживні речовини. В обох випадках ефективним методом є раціональне обрізування крони з видаленням зайвих гілок, щоб створити щепленій гілці оптимальні умови.

Крім того, відомо, що у кісточкових порід при щепленні живцем зростання відбувається значно гірше, ніж у зерняткових. Тому раджу уважно оглянути місце щеплення. Можливо саме воно є причиною того, що до щепленої гілки поживні речовини не надходять у достатній кількості.

І ще. Щоб прискорити ріст щепленої гілочки, доцільно провести позакореневе підживлення мікроелементами. Можна також скористатися стимуляторами росту рослин, зокрема найбільш доступним — гуматом натрію (відповідно до інструкції на упаковці).

Вік дерева, років	Гноївка, відер	Фекалії, відер	Пташиний послід, кг
10—15	4—6	1—2	3—4
15—20	6—8	2—3	4—6
20 і більше	8—12	3—5	6—10

Дуже ефективним заходом не тільки в цьому випадку, а й взагалі для всіх плодових дерев є підживлення органічними добривами. Найкраще підживлювати в два прийоми: рано навесні та на початку літа, коли у дерев відбуваються процеси інтенсивного росту. Восени підживлювати недоцільно, бо це може негативно вплинути на їх зимостійкість. В таблиці наведені річні норми нерозбавлених органічних добрив залежно від віку дерев.

Однак слід мати на увазі, що добрива треба розбавляти водою: гноївку — у 2 рази, сечу — у 5, фекалії — у 5—8, пташиний послід — у 15—20 разів.

П. П. Філімончук,
м. Умань

Щеплення за допомогою сколювачів

Я садівник-початківець. Коли вперше пробував щепити плодові дерева методом копулірування, через різні труднощі та ускладнення зазнав невдачі. Тоді застосував прийом, який набагато полегшив щеплення. І хоч у літературі про такий спосіб мені читати не доводилось, але, на мою думку, він заслуговує на увагу і може стати в пригоді й іншим садівникам, особливо початківцям.

Справа в тому, що, виконуючи копулірування, доводиться стуляти живець прищепи до підщепи косими зрізами, а потім ще й обв'язувати місце щеплення. У процесі цієї роботи, якщо садівник не має відповідних навичок, відбувається зміщення зрізів (особливо, коли вони недостатньої довжини), а відтак камбіальні шари на підщепі й прищепі не збігаються, що й гальмує процеси зростання.

Для фіксування прищепи й підщепи я вдався до прийому сколювання. Сколювачі виготовляю, відламуючи їх від учнівського пера (рис. 1). Проколюю ними прищепу і підщепу, як показано на рис. 2. А всі інші операції виконую так само, як за звичайного щеплення. Коли пересвідчуюсь, що щеплення вдале, сколювачі легко виймаю рукою або плоскогубцями. Незначні ранки швидко заростають.

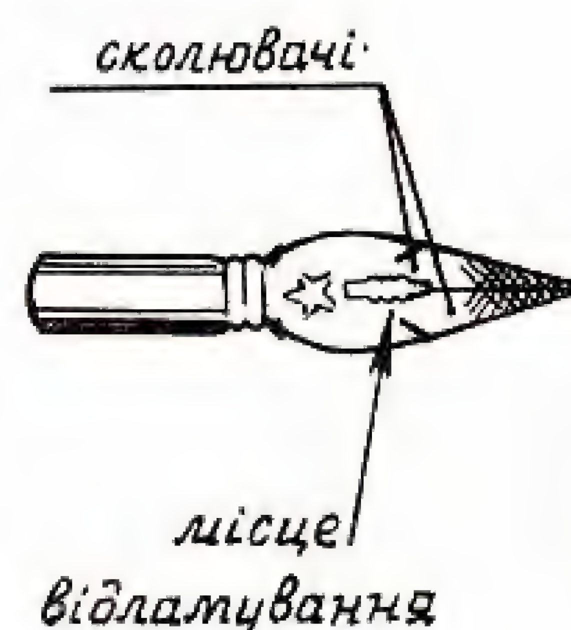

Рис. 1. Сколювачі з учнівського пера

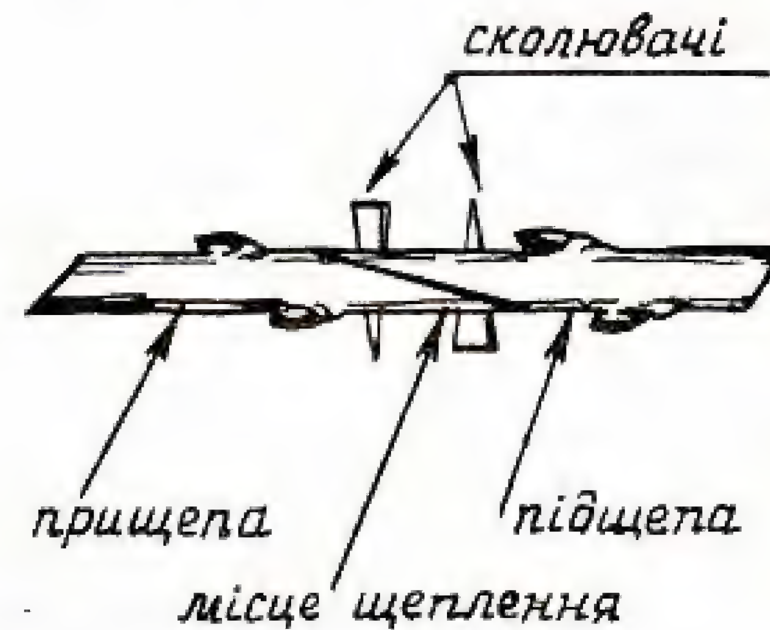

Рис. 2. Сколені живці

Використовуючи сколювачі, я досяг вдалого щеплення яблунь, груш, слив.

Раджу застосовувати цей метод всім початківцям.

Є. Г. Мамчиць,
м. Київ

роки з невеликим навантаженням, навпаки, треба зберегти якомога більше квіткових бруньок.

Омолоджуюче обрізування доцільно проводити тільки на деревах із здоровим штамбом і міцними основними гілками.

Весною наступного після обрізування року добирають добре розвинені пагони для подовження основних гілок першого і другого порядків, решту пагонів проріджують, залишають їх на відстані 12—15 см один від одного. Якщо в кроні утворяться жирові пагони (вовчки), тоді деякі з них (середньої сили росту) залишають на основних гілках на відстані близько 20 см один від одного, решту вирізують на кільце. Залишені жирові пагони перетворюють у плодові, вкорочуючи до 30—40 см. Наступного року новий приріст вкорочують над слабким бічним пагоном 20—30 см завдовжки.

Грушу омолоджують за тими ж принципами, що й яблуню, але слід мати на увазі, що процеси відновлення її крони проходять більш складно.

І. С. Роман,
канд. с.-г. наук

Розмноження суниць

Цікаво знати, чи є безвусі сорти великоплідної садової суниці? Як їх розмножують? І розкажіть взагалі про розмноження суниці.

А. М. Єсип,
м. Ужгород

Безвусих сортів садової великоплідної суниці у виробництві поки що немає. Всі її сорти виникли в результаті схрещування двох ботанічних видів: суниці віргінської (завезеної до Європи в 1624 р.) та суниці чілійської (завезеної до Європи в 1714 р.). Усім згодом одержаним сортам цього виду властиве вусоутворення. Безвусою є суниця місячна, котра цвіте і плодоносить безперервно протягом усього вегетаційного періоду. Її не селекціонують, бо вона не має промислового значення, а використовують місцеві форми.

Суниця місячна може бути також і повзучою (з вусами), але переважна більшість форм кущові безвусі.

Ягоди за розміром трохи більші від лісових, ароматні, смачні, червоні й червонувато-білі з високим вмістом сухих речовин.

Суницю місячну вирощують на присадибних ділянках як лікарську рослину. Концентрація фізіологічно активних речовин, які позитивно впливають на організм людини, значно вища, ніж у суниці садової великоплідної. Особливо корисні ці ягоди для профілактики простудних захворювань.

Розмножують безвусу суницю вегетативно (поділом куща) й статевим шляхом (з насіння), а садову великоплідну — ще й розсадою, вирощеною з вусів (теж вегетативно).

Вегетативне розмноження

Оскільки рослини суниці перехреснозапильні, вони тільки при вегетативному розмноженні можуть повністю відтворити себе у потомстві, а отже, успадкувати господарсько цінні ознаки сортів. Перевагою вегетативного способу є й те, що воно відбувається набагато швидше, ніж насіннєве.

Суниці розмножують здебільшого вусами: на другому вузлі їх утворюються листяні розетки, які добре укорінюються і можуть давати нові вуса. В такий спосіб суниці досить швидко розмножуються, освоюючи навколишній простір. Утворення вусів пов'язано з фотоперіодом і починається лише при тривалості дня не менше 12 годин.

Вуса спочатку піднімаються над рослиною, а з часом, ставши важкими, починають стелитися по землі. Найсильніші утворюються молодими рослинами. Тому для розмноження рекомендується використовувати тільки розсаду, вирощену на 1—2-річних рослинах.

Коренева система найкраще розвивається за достатньої вологості і температури 21—27° вдень та 15—21°С вночі. Попадання прямих променів сонця на рослини небажане.

За сприятливих умов розетка, яка добре укоренилася, утворює до 10 листків на невеликому стеблі (до 1 см), яке закінчується верхівковою брунькою, а в пазухах листків знаходяться пазушні бруньки. Такі дочірні рослини, відокремлені від маточного куща, є розсадою для закладання нових плантацій суниці. Якість садивного матеріалу суттєво впливає на продуктивність насаджень. Тому бажано висаджувати високоякісну розсаду стопроцентної сортової чистоти, яка має довжину коренів не менше 5 см, не менше трьох добре розвинутих і без ознак ураження хворобами листків та ще не менше двох молоденьких листочків, що відростають.

Суниці, які утворюють мало вусів або зовсім їх не мають, здебільшого розмножують поділом куща. Для цього способу використовують однорічні кущі з новоутвореними придатковими коренями. Такий кущ повністю викопують і обережно його розділяють, відламуючи новоутворені стебла (ріжки) з коренями, але так, щоб максимально зберегти кореневу систему. Відокремлену розсаду негайно висаджують, щедро поливши, або збризкують корені і листки водою і зберігають до садіння в ящиках, застелених целофановою плівкою, обов'язково в прохолодному приміщенні, бо вона здатна самозігріватися. Висаджувати розсаду бажано у вечірні години. Оптимальні строки: кінець червня — середина липня.

На 1 м^2 висаджують 30—40 рослин. Якщо це роблять влітку, на заготовлених ріжках усі старі листки видаляють, обрізуючи до половини черешка, а залишають 2—3 наймолодших листочки.

Наступного року рослини дають гарний урожай високої якості.

Для літнього садіння таким способом найбільш придатні сорти Покахонтас, Іcточник, Русанівка, гірше — Зенга Зенгана, Коралова 100, Десна.

Розмноження насінням

Насіннєве розмноження суниць теж має ряд позитивних ознак: високий коефіцієнт розмноження; не передаються вірусні хвороби; можливість створення нових сортів.

Насінням розмножують форми суниць, які не утворюють вусів, а також використовують цей спосіб у селекційному процесі для одержання нових сортів.

Заготовляють насіння з середньої частини ягоди або при її основі, бо тут воно більше, ніж на верхівці, має вищу енергію проростання і схожість, в ньому краще розвинена зав'язь. Рослини, вирощені з такого насіння, швидко ростуть, дають великі ягоди. Для заготівлі насіння відбирають розвинуті неуражені хворобами кущі з найкращим врожаєм.

У ранніх сортів беруть ягоди, котрі достигли раніше від інших, а у пізніх — пізніше.

Насіння для розмноження краще відбирати з рослин гібридного походження. У ремонтантних сортів його заготовляють із ягід першого врожаю, бо насіння наступних врожаїв не сходить.

Збирають насіння із стиглих ягід разом з тонким шаром м'якуша і розкладають на промокальний папір, щоб воно добре просохло. Потім його відокремлюють від паперу, перебирають у долонях, звільнюючи від залишків м'якуша. Зберігають у скляній тарі, а за 3—4 місяці до висіву закладають на стратифікацію у вологий пісок або в посудину між двома листками промокального паперу, який періодично зволожують з піпетки.

Стратифікують насіння при температурі 2—4°С протягом чотирьох місяців. Перед висівом трохи підсушують для рівномірного розподілу в грунті.

Якщо для стратифікації часу немає, проводять скарифікацію: 1 г насіння опускають на 10—12 хв в 10 мл концентрованої сірчаної кислоти, потім протягом півгодини промивають струменем проточної води, висушують до сипкого стану і сіють.

Висівати насіння суниці необхідно в родючий грунт, засипаний у ящики розміром 70×50 см та висотою 10—15 см. Землю у ящиках трохи ущільнюють, роблять борозенки глибиною близько 0,5 см, поливають водою і висівають насіння із розрахунку 400—500 шт. на один ящик. Потім засипають землею, яка наполовину змішана з добре перепрілим перегноєм, шаром близько 1 см і знову зволожують. Влітку ящики виставляють надвір, взимку — у теплицю. Грунт підтримують у зволоженому стані. За весняного висіву через 20—25 днів суниці починають сходити, і до зими сіянці утворюють 3—4 справжніх листочки.

Зимують сіянці у ящиках під сніговим покривом у місцях, де сніг не видувається.

Сіянці, що утворили 4—5 листків, придатні для пікірування чи висаджування у відкритий грунт.

В. Г. Лисанюк,
доктор с.-г. наук

Підвищення ефективності вегетативного розмноження

У садівництві вегетативне розмноження, зокрема щепленням, дуже поширене. Ефективність його висока, але може бути значно вищою. Часто садівники використовують для щеплення чи укорінення живці, одержані здалека (з інших природно-кліматичних зон). Під час пересилання поштою, опиняючись в умовах підвищених температур, вони пошкоджуються. Та й взагалі, від зрізування живців до використання нерідко минає тривалий час, за який життєздатність їх знижується, якщо умови зберігання несприятливі.

Традиційно живці для транспортування й зберігання пакують у поліетиленову плівку, обклавши вологоносієм (вологі папір, ганчір'я, тирса тощо).

Типові пошкодження й виснаження живців бувають такі: підіпрівання кори й бруньок; проростання бруньок, що трапляється лише навесні і у пізньозимовий період, після закінчення глибокого (обов'язкового) зимового спокою; передчасне утворення корінців (які все одно будуть обламані) у порід, що легко вкорінюються; утворення калюсу на зрізах окремих порід: сливи, вишні, черешні, аличі, у деякій мірі абрикоси, для чого досить вже температури 10°С; підсихання живців, коли немає вологоносія або він недостатньо зволожений.

Усуненню або зменшенню цих недоліків сприяє мій винахід (авт. св. 1664173), кваліфікований патентною експертизою як «Пристрій для зберігання живців». Суть його у новому способі пакування й зберігання живців, який виключає безпосередній контакт їх з вологоносієм. Для цього живці ізолюють двома шарами плівки, а вологоносій розміщують між ними (рис. 1). Практично роблю так: пучок свіжонарізаних живців 1, не зволожуючи, кладу у новий (непродувний) поліетиленовий мішечок 2 і герметизую його зав'язкою 3. Потім мішечок з живцями обгортаю зволоженим вологоносієм 4. Для зручності можна обгорнути сухим вологоносієм і занурити потім пакунок у воду, але не на всю довжину вологоносія з таким розрахунком, щоб після капілярного зволоження всієї його поверхні з нього не стікала вода. Вологоносій може бути з будь-якого матеріалу, навіть забрудненого. Важливо тільки, щоб він не загнивав і не грівся. З огляду на це кращими матеріалами є вовняні ганчірки, мішковина, газетний папір, гіршими — солома, торф. Пакунок з живцями, обгорнутий мокрим вологоносієм, кладу в інший поліетиленовий мішечок 5, який теж зав'язую 6.

Більш зручним, хоча й менш надійним є швидкісний варіант пакування (рис. 2). Живці 1 кладу на шмат плівки 2, обгортаю їх 2—3 шарами плівки 3. Потім вологоносій, а саме змочений пожмаканий (щоб не текло з нього) газетний папір 4, закладаю у 2—3 шари між плівкою так, щоб був відкритий верх 5 живців. Загорнувши живці, загинаю краї плівки 6 й зав'язую.

У цьому випадку виключається підіпрівання живців і утворення корінців, а ступінь набрякання бруньок і утворення калюсу зменшується.

Виснажувальному утворенню калюсу повністю запобігаю додатковою операцією: підсушую зрізи живців. Для цього кожен зріз притискую на 3—4 сек до гарячої металевої поверхні увімкненої праски. Цій операції не піддаю живці теплолюбних порід, які мають високий поріг калюсоутворення (шовковиця, волоський горіх, культурний виноград). У волоського горіха, наприклад, утворення калюсу можливе лише за температури не нижче 20°С, тому під час пересилки він практично не утворюється.

Утримати бруньку від проростання, починаючи з лютого, важче у порід з низьким біологічним нулем, тобто менш теплолюбних. Наприклад, для яблуні, вишні, сливи потрібна температура зберігання живців не вище 5°С.

Можна стверджувати, що щеплення легше вдається у менш теплолюбних порід, бо в них краще дерев'яніють пагони і накопичуються пластичні речовини, котрі сприяють утворенню калюсу. Але це правило має парадоксальні винятки. Наприклад, вишня не більш теплолюбна за грушу чи абрикосу, але щеплення її менш надійне, бо для нього малопридатні її живці з уже набряклими бруньками. Практично не щепляться ростучі дерева волоського горіха, але щеплення за кору більш теплолюбної породи — шовковиці — мені вдалося добре. Легко щепиться виноград, проте тільки у комбінації із здерев'янілим (торішнім) живцем на зелений пагін.

Поки що йшлося про щеплення в межах однієї породи (виду). Коли ж за підщепу беруть інший вид чи навіть породу, щеплення може вдатись, але потім результат не завжди відрадний через недостатню сумісність (спорідненість) компонентів. Після багаторічних випробувань вважаю недоцільним використання морозостійких підщеп винограду. Бо легше захистити на зиму корені кореневласних кущів, ніж мати збитки від недостатньої сумісності прищепи й підщепи, зокрема витрати на боротьбу з паростю від підщепи. Тим більше, що глибоке промерзання грунту в нашій зоні буває не часто. Використовую щеплення лише як спосіб швидкого розмноження. Щеплений кущ на другий рік починаю переводити на власне коріння.

Переконався і в хибності щеплення волоського горіха на маньчжурський.

Краще менш теплолюбний вид чи породу щепити на більш теплолюбний. Тоді розвиток коріння не випереджає розвиток надземної частини, підщепна парость не утворюється, а розвиток бруньок навесні затримується. Останнє є цінним для уникнення дії пізньовесняних приморозків. Використання теплолюбних підщеп визнане за винахід (хоча й не мій) і поки що невідоме широким колам садівників-аматорів, бо надруковане лише в патентній літературі (яку не всі мають змогу читати). Застосовуючи цей спосіб, я прищепив на теплолюбний сорт винограду Рислінг якісні морозостійкі європо-амурські гібриди: Мускат фіолетовий ранній і кишмишні Іскра та Гетьман Мазепа. Бруньки почали розпускатись на 7—10 днів пізніше. В умовах низини це врятувало молоді зелені пагони від приморозків 1988 р. (6.05) і 1991 р. (11.05).

Отже, правильне зберігання живців і вдале використання підщепи сприяють підвищенню ефективності швидкого вегетативного розмноження.

Л. С. Шугін,
фермер-розсадниковод,
310098, Харків-98,
вул. Старо-Кримська, 11

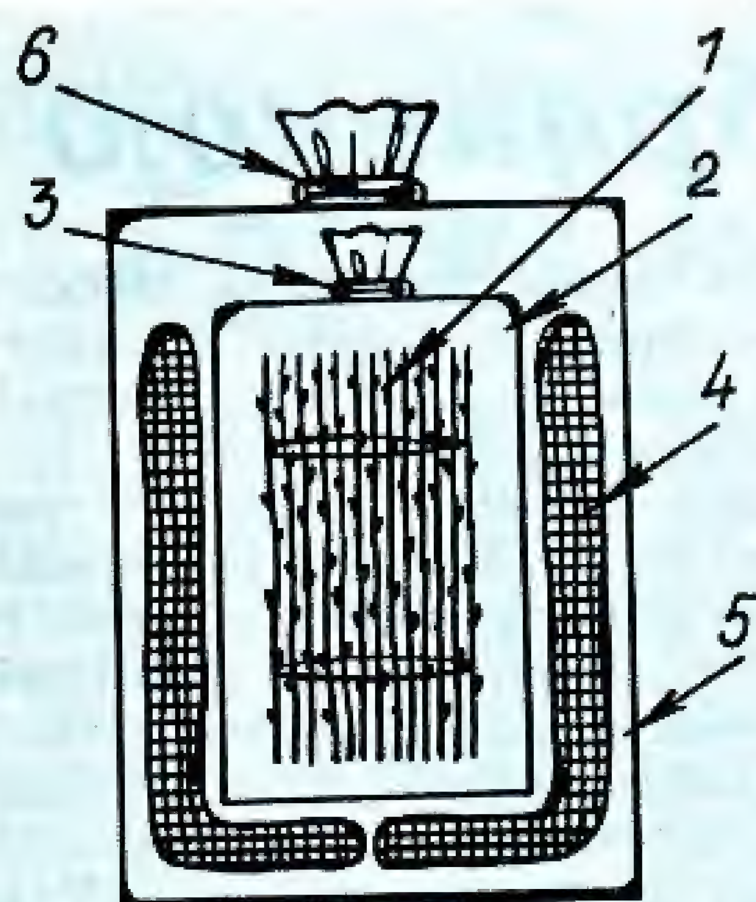

Рис. 1. Пакунок з живцями

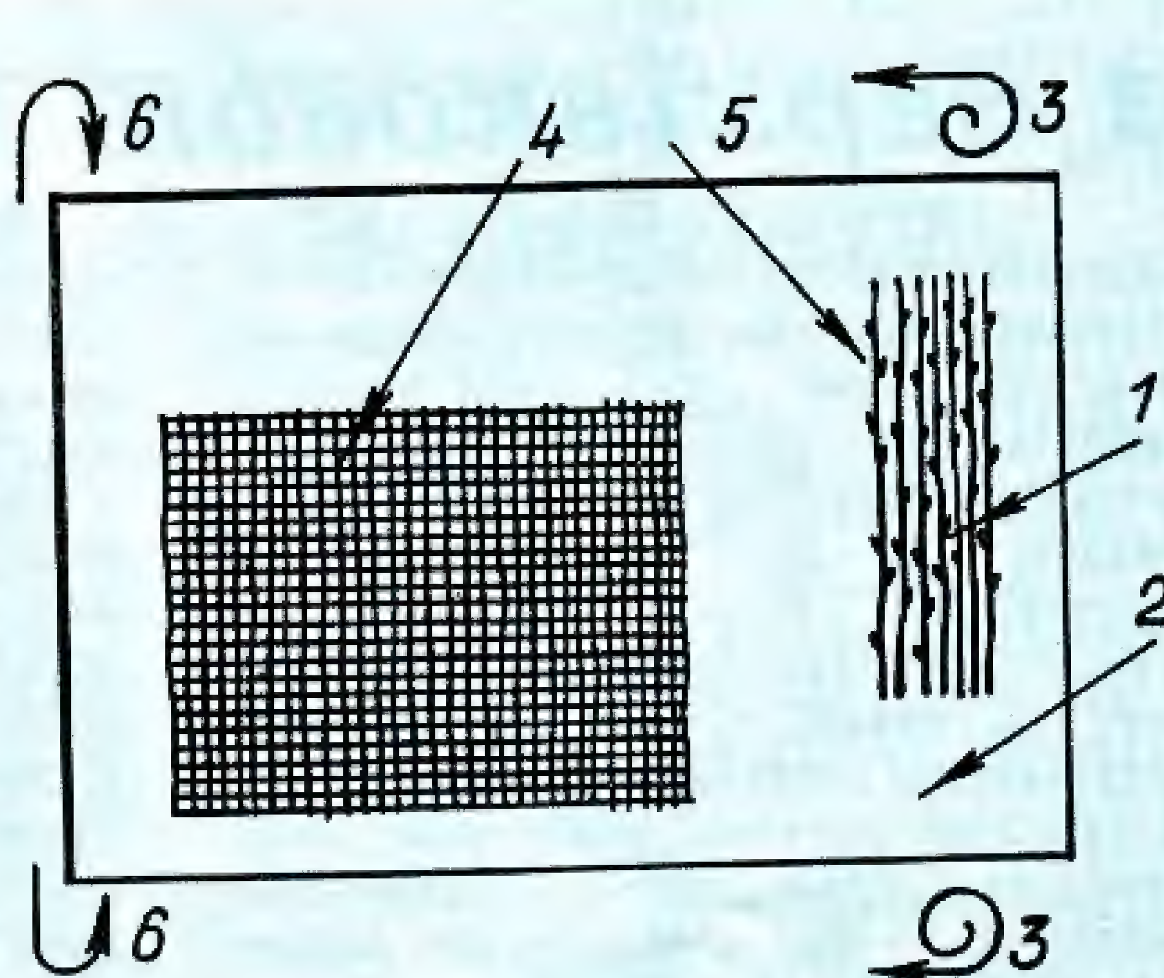

Рис. 2. Швидкісне пакування живців

Чудові плоди нектарини

На своїй присадибній ділянці вирощую кілька сортів голоплідних (без опушення) персиків (нектаринів): Рубіновий 8 — маса плодів близько 200 г, смакові якості оцінюються в 4,8 бала, достигає в кінці серпня; Нікітський 85 — плоди достигають в кінці липня, мають приємний смак; Старк Делішес — плоди крупні, понад 200 г, дуже смачні.

З кожного дерева збираю понад 20 кг плодів.

Розмножую нектарини головним чином літнім окулірyванням, яке починаю в другій половині червня і закінчую в серпні. Для підщепи використовую сіянці аличі та персика. Добре розмножується нектарин також кісточками. Висіваю їх у березні на глибину 5—7 см, присипаючи борозни родючим грунтом.

Протягом весни й літа грунт у розсаднику розпушую, виполюю бур'яни і обов'язково поливаю. За такого догляду на осінь саджанці мають висоту понад 1 м. Частину їх ще в серпні, якщо відстає кора, використовую для окулірування. Навіть коли кора відставала погано, все одно приживлюваність була високою — понад 80%.

Особливу увагу приділяю формуванню крони і обрізуванню дерев. Вирощую дерева без центрального провідника з відкритою розрідженою кроною чашоподібної форми. Формуючи крону, залишаю 4—5 добре розвинених і спрямованих в різні боки гілок. А центральний провідник зрізаю на висоті 80—90 см від землі над верхньою боковою гілкою. В подальшому слідкую, щоб скелетні гілки відходили від стовбура під кутом 45—55°. Влітку усі пагони, які ростуть до центра крони, виламую. Гілочки, котрі цього року відплодоносили, наступної весни вирізую і за літо формую нові плодові пагони. Можна на тих гілочках, що відплодоносили, залишити по 2—3 бруньки, з яких за літо теж виростуть плодові пагони.

Гілки другого порядку формую не ближче 50 см від стовбура, надаючи їм горизонтального положення. При пошкодженні бруньок зимовими морозами чи весняними приморозками проводжу пізнє обрізування перед цвітінням.

Щоб запобігти розвитку хвороб, дерева обов'язково обприскую наприкінці жовтня та в перший-другій декаді березня 3%-ною бордоською рідиною.

Є ще ряд особливостей у вирощуванні нектаринів, котрі пізнаються на практиці. Впевнений, хто із садівників хоч раз бачив нектарини і смакував ними, обов'язково прагнутиме розвести ці чудові плодові дерева на своїй ділянці. Тож бажаю успіхів.

В. М. Крамаренко,
Запорізька обл., смт Пришиб

Щеплення підставкою

Не всі види плодових і ягідних культур розмножуються живцями легко, скажімо так, як чорна смородина. Тож читачка С. А. Кондратюк з м. Луцька в листі до редакції запитує: «В який спосіб можна вкорінити однорічний пагін абрикоси?»

Одним з методів, до яких вдаються садівники, може бути щеплення підставкою. Результатами своїх випробувань цього методу щеплення з читачами «ДСГ» ділиться працівник Червоноармійської станції юних натуралістів, що на Рівненщині, Володимир Миколайович Баточенко.

Якось у нас у селекційній роботі виникла потреба отримати кореневласний саджанець абрикоси звичайної сорту Шабловський, найбільш стійкого із випробуваних мною у нашій місцевості. Для цього вибрав старовинний спосіб — щеплення підставкою знизу, коли живець щеплять не зверху підщепи, а в боковий заріз знизу.

Тож взяв чималий (близько 80 см) пагін, на верхньому кінці зробив довгий косий зріз з язичком. Протилежний бік також зрізав навскіс, але коротко. На підщепі зробив знизу заріз з язичком, вставив живець, обв'язав і замастив варом щілини. Все це подібно до щеплення у боковий заріз (який колись застосовували для черешні і вишні), лише з тією відмінністю, що тоді заріз робили зверху вниз, а я — знизу вгору, і живець щепив верхнім, а не нижнім кінцем. Нижній кінець живця прищепи помістив у заздалегідь викопану біля стовбура підщепи ямку глибиною близько 20 см, засипав землею і замульчував.

У перший рік у верхній частині прищепи з'явилось кілька пагонів гарного приросту, а в нижній із пророслих бруньок виросли лише дуже вкорочені пагінці. Восени розкопав прищепу — на нижньому кінці був наплив, але коріння не утворилось. Наступного року щеплений пагін рясно вродив, створюючи оригінальну картину: поруч із товстим (близько 15 см) стовбуром підщепи милував око тонкий пагін, обліплений великими плодами абрикоси до самої землі. На другий рік восени з напливу внизу прищепи виріс корінець, а на третю осінь, коли вже утворилася досить розвинена коренева система, прищепу відрізав у верхній частині біля самого стовбура і відсадив. Так можна укорінювати й інші породи, живці яких звичайними методами не укорінюються, а в молодих гібридних сіянців значно прискорити початок плодоношення.

Для цього дещо видозмінив спосіб. Нижній кінець зрізаного сіянця залишаю на повітрі, замащуючи цей зріз клеєм БФ-6, коли немає саморобного вару, бо більшість фабричних садових варів вважаю шкідливими для рослин — спричиняють отруєння, опіки і відмирання живих клітин. Затим, обмотавши нижній кінець жменею вологого моху, надіваю кульок з тонкої плівки, зав'язую, обгортаю послідовно чорним та білим папером і знову зав'язую. Чорний папір для того, щоб не пропускав світло, а білий — щоб зменшував нагрівання від сонця. У цьому варіанті корені, якщо і утворюються, то зимою вимерзають (без укриття), але вони й не потрібні. Молодий дворічний сіянець, щеплений на груші способом такої повітряної підставки, на другий рік зацвів, а на третій дав перші плоди. Інший кореневласний сіянець ще й через три роки не зацвів, і я змушений був його розкорчувати.

В. М. Баточенко

Щеплення живцями з верхівковою брунькою

Хочу поділитись з читачами «ДСГ» способом щеплення окремих сортів вишень і слив, які дають дуже короткі однорічні прирости гілок. Серед цих сортів трапляються дуже гарні, наприклад вишня Шпанка рання, Подбєльська, слива Трагедія та ін. Внаслідок малого однорічного приросту на таких гілках всі бруньки утворюються квітковими і лише верхня брунька ростова. Тому при щепленні необхідно взяти однорічний приріст 3—5 см, видалити всі бокові (квіткові) бруньки і залишити тільки ростову верхню бруньку. З двох сторін пагона зрізую кору довжиною 2,5—3 см (на клин) і щеплю методом врозщіп. Місце щеплення заліплюю пластиліном, а торець підщепи в місцях розколу обв'язую синьою ізоляційною стрічкою.

Щеплю в хмарну погоду з кінця лютого до 15 березня. На прищепу надіваю поліетиленовий мішечок (кульок), який знімаю 20—25 травня, коли мине загроза нічних заморозків. Дуже добрі результати дає щеплення слив на аличі або терносливі, а вишні і черешні на дичках черешні. Також хочу зазначити, що в моєму саду вже третій рік успішно росте абрикоса, щеплена на одній з гілок аличі.

С. В. Гайдай

Вирощую рослини кофе

Рослини кофе арабського вирощую 6 років. Уже отримав врожаї зерен і маю багато молодих рослин.

Розмножую кофе як насінням, так і живцями. Висіваю насіння в суміш з дернового, листяного грунту та піску, взятих у співвідношенні 1:1:1. Сію так, щоб насіння лягало в грунт плоскою поверхнею. Горщики з висіяним насінням тримаю при температурі 30—35°С, і через 30—50 днів з'являються сходи. З появою перших справжніх листків сіянці пікірую. Для молодих рослин придатніший грунт з підвищеною кислотністю (рН5).

Кофе також легко розмножується живцями. Висаджую їх весною в тепличку, в якій підтримую температуру 28—30°С. Через 2—3 місяці живці укорінюються. Процес укорінення відбувається краще, коли живці перед садінням обробити розчином гетероауксину.

На зиму рослини висаджую в горщики, котрі тримаю на підвіконні при температурі 18—20°С. Влітку виношу їх у сад чи на балкон. Поливаю в міру підсихання грунту водою кімнатної температури або на 3—5° теплішою.

Кофе — культура вологих субтропіків, тому щодня обприскую рослини водою. Варто також регулярно їх підживлювати.

В перші роки пересаджую рослинки кофе в горщечки більшого діаметра щовесни, а пізніше — раз на 4—5 років.

Для пересаджування готую грунтову суміш із дернової, листяної, перегнійної землі і піску у співвідношенні 3:2:2:1. На відро грунтосуміші додаю ще 40—55 г кісткового борошна.

Плодоносити рослини кофе починають на третьому році життя.

Якщо когось зацікавить кофе, напишіть мені, але не забудьте вкласти конверт із зворотною адресою для відповіді. А сам я хотів би зайнятись вирощуванням какао. Можливо, хтось із читачів поділиться його насінням.

В. П. Слободянюк,
280024, м. Хмельницький,
вул. Львівське шосе, 43, кв. 195

Сходи обов'язково з'являться

Відповідаю на лист К. І. Колісника з Кіровоградської області («ДСГ» № 4 за 1992 р.), в якому він запитує, як виростити ягідні кущі з насіння.

Насіння малини, ожини чи агрусу необхідно стратифікувати протягом 2,5—3 місяців. Для цього необхідно його у зволоженій білій тканині покласти у скляну баночку, а її поставити в холодильник під морозилкою. Температура повинна бути не вищою +5°С. Щотижня необхідно провітрювати насіння, виймаючи баночку з холодильника, і зволожувати тканину.

Після стратифікації висіяти насіння рядками в ящик з родючим грунтом, засипати шаром землі 1—1,5 см, рясно полити і накрити склом. Поставити для проростання в темне тепле місце. Поливати щодня у вечірні години розбризкуванням. Грунт не повинен пересихати, проте не бажане і перезволожування. Після з'явлення сходів поставити ящик в добре освітлене місце, але не сонячне; при появі п'яти листочків сіянці розпікірувати на відстань 5—7 см. Коли рослини зміцніють, пересадити їх у відкритий грунт. Якщо насіння не зійде, то його не знищують, а на літо ящик виносять у сад для природної стратифікації, сходи обов'язково з'являться наступного року і саджанці виростуть витривалішими.

Деякі аматори рекомендують для стратифікації змішувати насіння з вологим піском. Я ж пропоную вміщувати у згорнену у декілька разів білу тканину і ось чому: на білій тканині ви зможете побачити, в якому стані насіння — чи не наклюнулось; при зволожуванні тканини, якщо і буде трохи води на дні баночки — це не біда, адже тканина згорнута у жмуток. А під час стратифікації в піску він у холодильнику, висихаючи, затвердіває, і норму зволоження визначити важко, та й за насінням в піску спостерігати неможливо.

Дуже добре, якщо стратифікація закінчуватиметься в кінці березня — на початку квітня, коли переважатимуть сонячні дні.

П. І. Колісник,
245520, Сумська обл., м. Охтирка,
вул. Петровського, 7, кв. 9

Після другого врожаю

Даю відповідь Клименку В. з м. Києва («ДСГ» № 2, 1992 р.), котрий запитував, які стебла вирізати у ремонтантної (дворазової) малини?

У ремонтантної малини цьогорічні молоді пагони вже восени дають урожай. Весною вкорочую їх і влітку отримую ще один урожай. Після літнього плодоношення ці пагони (котрі вже відплодоносили двічі) видаляю, щоб дати більше світла й поживи молодим цьогорічним пагонам, які згодом теж дадуть два врожаї.

Якщо ж після збирання врожаю старі пагони з якоїсь причини залишились незрізаними, то їх видаляю ранньої весни, до розпускання бруньок. Старі пагони в цей час легко розпізнати: у них світліше забарвлення кори, ніж у молодих; вони розгалужені; легко відламуються при основі біля землі. А молоді пагони вкорочую до добре сформованої непідмерзлої бруньки.

З. О. Левченко,
смт Зеленодольськ
Дніпропетровської обл.

Груші на хеномелесі

У «ДСГ» № 6 за 1992 р. С. І. Смолка із Шостки запитує, чи можна використовувати хеномелес як карликову підщепу для груші, бо айва звичайна неморозостійка. Тож, по-перше, айва звичайна ніколи не була карликовою підщепою. Для цього є айва А, німецька айва R, ось на них і вирощують карликові груші. Колись щепив грушу і на чорноплідну горобину, та то все не заслуговує на увагу, а от на айві А і R груші почувають себе добре. Щодо хеномелеса, то мій товариш щепив грушу на ньому, прижилась добре, але у 10-річному віці це була гілочка довжиною 0,7 м. То чого варте таке щеплення? Тому не раджу щепити груші на хеномелесі.

В. В. Беспалов,
315502, Полтавська обл.,
м. Лубни,
вул. Ворошилова, 25/37, кв. 1

Що тепліше?

Живемо в селі. Кожної осені обставляємо загатою хату на зиму. Що найкраще захищає хату від холоду: солома, очерет, рогоза, глиця чи картоплиння?

Степан Криничний,
Сумська обл.

Погріб чи льох?

Хочу мати сховище для картоплі та всіляких солінь. То що доцільніше будувати — погріб чи льох? Чекаю вичерпної поради.

Григорій Самійленко,
Черкаська обл.

Ніжний цвіт сенполії

Її називають фіалкоцвітною, або просто фіалкою. Це багаторічна трав'яниста низькоросла рослина, практично без стебла, розеткового типу. Листя округле, овальне, на довгих черешках, щільне, злегка опушене. Забарвлення його різне — від темнозеленого до світло-сіро-зеленого.

Квіточки зібрані по декілька штук у дещо зріджених суцвіттях. Вони дуже різноманітні за формою та забарвленням, прості, напівмахрові й махрові, з гладенькими, гофрованими, розсіченими пелюстками. Останні — кольорів білого, рожевого, лілового, червоного, синього, голубого різних тонів і відтінків; тільки жовтого не трапляється. Плід — продовгувата чи округла коробочка довжиною 1,5—3 см з дуже дрібним насінням: понад 50 тис. насінинок важать 1 г. Цвітіння тривале, практично квітучі рослини сенполії можна мати весь рік.

У виробництві, як правило, вирощують гібридні сенполії. Вони характеризуються різноманітністю форм і забарвлення квітів та листя, розташуванням суцвіть. У селекційних дослідах сенполію розмножують насінням. Від сівби до цвітіння проходить 9—10 місяців. Однак основним способом є вегетативне розмноження. Для цього використовують листкові черешки; найкраще вони укорінюються у весняно-літній період. А висаджувати їх можна в грунтові стелажі, ящики, плошки.

Субстрат готують по-різному. Приміром, використовують пухку грунтову суміш, яка складається з листової, хвойної землі, розпушеного верхового торфу й піску. Добре укорінюються черешки в суміші верхового торфу з малорозкладеною хвойною землею і добавкою піску. Можна використовувати і іншу грунтову суміш, але тільки дуже пухку, що легко пропускає вологу й повітря. Якщо верховий торф недосить розкладений, його слід нейтралізувати крейдою з розрахунку 6—8 кг/м^3. Зверху на субстрат насипають невеликий ущільнений шар піску чи перліту, в якому будуть укорінюватися черешки. Корені, що відростуть, проникатимуть у грунтовий шар, де живитимуться необхідними речовинами. Субстрат має бути із свіжої, знезараженої землі.

Добре укорінюються черешки, коли до субстрату додають сфагнумовий мох. Можна живцювати і в чистий мох. До земляної суміші рекомендують додавати потовчене деревне вугілля.

Черешки листків підрізують гострим ножем чи бритвою, залишаючи 3—5 см. Потім їх трохи підсушують, вмочують у малиновий розчин марганцевокислого калію і злегка похило висаджують у підготовлений субстрат. При цьому краще користуватися кілочком. Слід зауважити, що черешки виламують чи вирізують із середньої або нижньої частини розетки. Дуже старе або пошкоджене листя не годиться.

Після садіння черешки добре поливають; надалі поливати слід регулярно, але обережно. Температура повітря під час укорінення має бути в межах 20—25°С. Влітку рослини сенполії треба притінювати. У виробничих умовах ставлять каркаси і накривають черешки папером, крім загального притінення оранжереї, яке повинно бути особливо ретельним.

За оптимальних умов черешки укорінюються через 3—4 тижні. Тоді вже можна знімати папір і каркаси. В кімнаті черешки сенполії можна укорінювати у воді, налитій, скажімо, в баночки з темного скла, причому вода не повинна доходити до листкової пластинки, а черешок не торкатися дна. Баночки треба розміщувати в затіненому місці. Воду краще брати чисту водопровідну або дистильовану, доливати в міру її випаровування. Якщо кінчик черешка загниває, його обрізують до здорової тканини і кладуть у вимиту баночку з свіжою водою. А коли він обросте корінням, то затримувати його довго у воді не треба, слід пересадити в горщик з відповідною грунтовою сумішшю. Висаджений у землю укорінений черешок утворює розетку з дочірніх пагонів, які згодом розділяють і садять поодинці.

Кілька порад щодо вирощування сенполії. У горщечках,

куди висаджують рослини на постійне місце, використовують таку ж земляну суміш, що і під час живцювання та пікірування. Для кращого живлення можна додати пухкого перегною. Але для сенполії вирішальним є такий фізичний стан грунту, що забезпечує нормальну аерацію (повітро-і водопроникний). Висаджують рослини в горщики з дренажем на ту ж глибину, на якій вони росли до цього; роблять це обережно, щоб не пошкодити кореневої системи.

Для вирощування сенполій у виробничих умовах використовують горщечки діаметром 10 см. Це

оптимальний розмір, бо у великих горщечках вона дуже розростається, утворює великий кущ з численними пазушними листковими розетками і погано цвіте. Ці рослини люблять тепло. Навколо них весь рік слід підтримувати температуру не нижче 18°С і вище 28°С; оптимальна — 22—24°С. Водночас це тінелюбна культура, яка не витримує прямого сонячного світла. Тому в оранжереях її затінюють. Змочування поверхні листків сенполії на яскравому світлі спричиняє опіки у вигляді жовтих і білих плям, що знижує декоративність рослини, хоча життєдіяльності листя великої шкоди не завдає. Поливати рослини слід акуратно, краще ранком і увечері, коли освітленість знижується. Небажано поливати дуже холодною водою.

Треба знати, що сенполії не переносять високої концентрації розчинних солей у грунті. Розчин мінеральних добрив рекомендують готувати 0,07—0,1%-ної концентрації, тобто на 10 л води — 7—10 г міндобрива. Більш насичений розчин може пошкодити корені, а коли потрапляє на листя, спричиняти опіки.

У складі добрив повинні переважати фосфор і калій, особливо перший елемент, який благотворно впливає на цвітіння. Якщо дати надміру азоту, то він «пожене» листя на шкоду цвітінню. Надлишок азоту також посилює дію грибкових патогенних організмів. Бажано раз на два — три місяці додавати до добрив мікроелементи, а для підживлення чергувати мінеральні добрива з органічними (розчин коров'яку дуже слабкої концентрації). Як правило, підживлюють один — два рази на місяць. Якщо рослина хвора, цього робити не слід. Не варто підживлювати і взимку.

Щоб краще цвіли рослини, треба систематично, в міру наростання, вирізати бокові розеткові пагони, що виростають із пазушних листків. Ці маленькі розетки без корінчиків можна розсаджувати та укорінювати як живці.

Кущі, що дуже розрослися, можна ділити. При цьому одні частинки будуть з корінцями, інші без них. Старий потовщений корінь на окремих частинках слід обрізувати майже до основи розетки. Поділені частинки вмочують у малиновий розчин марганцівки чи присипають потовченим деревним вугіллям і висаджують у свіжу землю. Більші частинки садять у горщечки, менші — на стелажі та в ящики для укорінення й росту.

Для сенполії характерне велике розмаїття гібридних форм, будови квіток. Їй і назви дають довільні, залежно від кольору квітки, форми тощо. У квітникарів-аматорів є великий вибір декоративних красивих сортів цієї культури.

Кілька слів про захист рослин. На сенполії може з'явитися галова нематода, що викликає потовщення коренів, а згодом в'янення рослин. Слід знезаражувати (пропарювати), проморожувати земляну суміш, вибраковувати хворі рослини. Якщо з'явиться на рослинах борошниста роса, її знищують 0,15%-ним каратаном, мідномильним розчином тощо. А ще можна обпудрити всю рослину тонким шаром молотої сірки, змивши її через три дні теплою водою. Але головне — висока агротехніка вирощування сенполій.

П. Черех,
(За літературними джерелами)

ГРУНТИ І КЛІМАТ

(зональні особливості)

Читаючи в «ДСГ» та інших виданнях матеріали про агротехніку вирощування овочевих і садових культур, сорти, удобрення тощо, обов'язково зустрічаєте посилання на ту чи іншу зону — Полісся, Лісостеп, Степ, що розрізняються специфікою грунтово-кліматичних умов.

А в якій зоні проживаю я? Які тут умови? Чи варто ті чи інші рекомендації запроваджувати на власній ділянці? — такі запитання виникають, мабуть, у кожного читача.

Сподіваємось, що знайти відповідь на ці запитання вам допоможе матеріал, що друкується нижче.

Україна займає площу 603,7 тис. кв. км.

Відстань від західного кордону до східного становить 1316, а з півночі на південь — 893 км.

Вся територія України поділяється на такі грунтово-кліматичні зони: Полісся, Лісостеп, Степ, гірські й передгірські райони Криму та Карпат. Кожна з них характеризується певними особливостями грунтового й рослинного покриву та кліматичних умов. Степову зону ще поділяють на підзони — північну з чорноземами звичайними і південну з чорноземами південними. У межах зон і підзон, головним чином за сукупністю ознак, які визначають своєрідність грунтового покриву, виділяють провінції і підпровінції.

Зона Полісся розташована на півночі України. До неї входять Волинська, Рівненська, Житомирська, Чернігівська, частина Львівської та окремі райони Хмельницької, Київської, Сумської областей. Площа зони близько 8746 тис. га, що становить 14,5% всієї території України.

Переважають на Поліссі дерново-слабоопідзолені та дерново-середньоопідзолені грунти, які займають 60% всієї площі. Через недостатню дренованість та близьке залягання грунтових вод більшість цих грунтів глеюваті або глеєві. Вони легкі за механічним складом (піщані, супіщані, легкосуглинкові), мають підвищену кислотність, бідні на гумус і поживні елементи.

Близько 20% території займають лучні та дернові грунти, які формуються під трав'янистою рослинністю в умовах постійного підтоплювання грунтовими водами.

На третьому місці за площею (10%) — торф'яники та торфоболотні грунти. Зустрічаються також дерново-карбонатні, сірі та світло-сірі опідзолені грунти на лесових островах та надзаплавній терасі р. Десни (по 1—1,5%). Це чи не найкращі грунти на Поліссі.

В минулому майже вся територія зони була зайнята суцільними лісами. Нині в середньому їх залишилось 24%, в західних районах до 34,4, а в східних — до 20,1%.

Основні лісові формування Полісся: соснові, грабово-дубово-соснові, широколисто-грабові і вільхові в західному та правобережному Поліссі; соснові та дубово-соснові — в лівобережному.

Луки суходольні з багатою трав'янистою рослинністю.

Клімат Полісся характеризується здебільшого порівняно вологим, прохолодним літом і м'якою зимою. Більш сувора і сніжна зима буває на сході, де і тривалість її на 20 днів більша, ніж на заході. Абсолютний мінімум температури повітря в зоні досягає мінус 36—42°С, максимум — 38—41°С тепла. Середня висота снігового покриву взимку 11—15, на північному сході в сніжні зими — 25—30 см. Найнижчі температури грунту на глибині 3 см відмічено в Чернігівській області — до 25°, на решті території — до 14—17°С морозу. Закінчуються весняні заморозки в цій зоні звичайно в третій декаді квітня, а осінні настають, в першу чергу на сході,— на початку жовтня. Безморозний період триває в середньому 140—170 днів, а сума активних (вище 10°С) температур за цей період становить 2465—2575°С. Опадів тут випадає в середньому 689 мм за рік, в тому числі за теплий період 478 мм.

Південніше Полісся розташована зона Лісостепу. Межа між ними умовно проходить по лінії Володимир-Волинський — Луцьк — Рівне — Корець — Березділь — Шепетівка — Полонне — Чуднів — Троянів — Житомир — Корнин — Київ — Ніжин — Комарівка — Батурин — Кролевець — Глухів (див. схематичну карту).

Зона Лісостепу охоплює територію Харківської, Полтавської, Черкаської, Вінницької, Хмельницької, Тернопільської, південну частину Сумської, Чернігівської, Київської, Житомирської і Львівської областей та окремі райони Кіровоградської, Одеської й Миколаївської областей. На півдні Лісостеп межує із зоною Степу. Умовно межа між ними проходить по лінії Фрунзівка — Ананьїв — північніше Кривого Озера — Вільшана — північніше Кіровограда — Знам'янка — Кременчук — Красноград — Зміїв.

Крім того, широкою окремою стрічкою Лісостеп розповсюджується в зону Полісся на півдні Волинської, Рівненської, в центральній частині Житомирської областей та охоплює невеличку частину на півночі Львівської та Хмельницької. Площа зони 202 тис. кв. км.

Грунтовий покрив зони складний, місцями дуже різноманітний, налічує близько 160 грунтових відмін. Але найбільш поширені чотири основні групи: чорноземи типові потужні, опідзолені (чорноземи, світло-сірі, сірі, темно-сірі), реградовані, галогенні (солонцюваті і солончакові). Механічний склад — від легких до важких суглинків і навіть легкоглинистих грунтів. В цілому вони значно багатші на гумус і поживні речовини, ніж грунти Полісся.

Лісостепова зона характеризується елементами як степової, так і лісової рослинності. В правобережному Лісостепу переважають дубові та дубово-грабові ліси, а на лівобережжі — дубово-кленово-липові і дубові. Трав'яний покрив теж досить різноманітний.

Клімат Лісостепу помірно-континентальний. Літо тепле, зима з жорстокішими морозами у східних областях буває частіше, ніж у західних. Сніговий покрив утворюється в середньому 15—25 листопада і сходить наприкінці березня. Проте траплялись роки (зима 1988—1989 рр.), коли стійкого снігового покриву у більшості районів не було. Середня багаторічна товщина його на полях з озиминою взимку може сягати 10—15, у сніжні зими — 20—30 см. Абсолютний мінімум температури повітря зафіксовано в січні в межах 34—41°С морозу, грунту на глибині 3 см (на рівні залягання вузла кущіння озимини) на переважній частині території 15—21, а у Харківській, Сумській і Полтавській областях — мінус 23—24°С. Середня глибина промерзання грунту в зимовий період досягає 60, а максимальна — 160 см. Весняні заморозки припиняються на сході зони в кінці квітня — на початку травня, на заході — в середині квітня, перші осінні настають відповідно в першій і другій декадах жовтня. Тривалість безморозного періоду 150—180 днів, а середня кількість днів з суховіями на Лівобережжі досягає 10—12, на решті території не перевищує 5—8. За рік у цій зоні випадає в середньому 592 мм опадів.

Степова зона займає південну частину території України. З південного заходу на північний схід вона простягається на 1100 км, а з півночі на південь — близько 500 км. Зона Степу охоплює Миколаївську, Херсонську, Дніпропетровську, Запорізьку, Донецьку, Луганську, більшу частину Одеської, південні райони Кіровоградської, Полтавської, Харківської областей і значну частину Криму. Загальна площа зони близько 25 млн. га — 40% всієї території України.

Грунти зони в основному чорноземні

Грунтово-кліматичні зони України

(схематична карта)

і каштанові різноманітного механічного складу (від легкосуглинкових до важкосуглинкових і глинистих). Найбільшу площу займають чорноземи звичайні — 10,4 млн. га (північний Степ).

В підзоні південного Степу поширені чорноземи південні, а ближче до берегів Сивашу, Чорного й Азовського морів (Причорноморська низовина) — темно-каштанові і каштанові грунти.

Грунти Степу мають високу потенційну родючість, але отримання високих урожаїв лімітує дефіцит вологи.

Рослинність в зоні в основному степова. Оскільки Степ майже повсюдно розораний, то фрагменти природної рослинності збереглися лише в заповідних зонах. В північному Степу рослинність різнотравно-типчаково-ковилева, а в південному — ковилева або типчаково-ковилева.

З дерев'янистої рослинності зустрічаються лише окремі дубові переліски та зарості чагарників.

Клімат Степу найбільш континентальний і посушливий порівняно з іншими зонами України. Літо жарке, зима малосніжна з нестійким сніговим покривом, з частими відлигами, котрі нерідко чергуються з різким похолоданням. Абсолютний максимум температури повітря в липні становить 40—42°С, а абсолютний мінімум в січні — мінус 35—41°С. Абсолютний мінімум температури грунту на глибині залягання вузла кущення озимих — мінус 17—22, в Криму — мінус 15°С. Тривалість безморозного періоду в крайніх східних районах Степу близько 150 днів, в південно-західних — 200, в Криму — 210—230, на Південному узбережжі — до 245—255 днів. Весною заморозки закінчуються, як правило, наприкінці квітня, але найпізніші в холодні весни траплялись у східних і північних районах 20—25 травня. Перші осінні заморозки на півночі зони настають в другій декаді жовтня, на півдні — наприкінці жовтня, а у виключних випадках (надзвичайно рідких) бувають відповідно на місяць раніше.

Кількість опадів у цій зоні зменшується з півночі на південь і в середньому за рік становить 468 мм. Тут зареєстровано найнижчі значення відносної вологості повітря, часто бувають посухи, суховії і пилові бурі. Сума активних (вище 10°С) температур — від 2865 до 3350°С.

На крайньому заході України розташована широка гірська смуга Українських Карпат з прилеглими з обох сторін передгірськими і рівнинними територіями. Грунти тут в основному буроземні, які формувалися в умовах промивного водного режиму. Тому вони кислі і мають високу вилугованість. Природна родючість їх невисока. Дуже корисне тут вапнування.

В зоні виділяють передгірський пояс широколистих лісів, низькогірний переважно з буковими, верхній гірський — з темно-хвойними лісами, субальпійський — з угрупованнями субальпійських хвойних чагарників, високогірний — з вересковою моховолишайниковою рослинністю.

Гірська частина Криму складається з трьох дугоподібних пасом. Зовнішнє найнижче (до 350 м) має в основному чорноземні грунти й степову рослинність. Внутрішнє (540—550 м) являє зону гірського лісостепу; грунти — чорноземи, сірі лісові і буроземні, рослинність — дубові, букові, соснові, ялівцеві, грабові та мішані ліси.

Найвище (1540 м) Головне пасмо характеризується коричневими грунтами, ознаками сухого Середземномор'я, що сприяє формуванню зріджених лісів і чагарників.

Гірські райони Карпат і Криму відзначаються специфічними кліматичними умовами.

Південний берег Криму з великою кількістю сонячних днів з точки зору агрокліматичних ресурсів є найбільш сприятливою зоною для вирощування високоякісних сортів винограду. Сума активних температур становить 3800-4200°С в низинній та 3400—3700°С в гірській частині — від Алушти до Судака. Річна кількість опадів на рівнинній території — 450—500 мм, в горах Криму — 800—1000 мм. Найбільше опадів випадає в Карпатах — понад 1200 мм.

М. Ф. Цупенко
Б. К. Донгаш

Вівця у вашому господарстві

У народі кажуть, що вівця — це кожух і свита, і губа сита. Справді, жоден вид сільськогосподарських тварин не дає такої кількості різноманітної продукції: вовну, овчини, смушки, цінні продукти харчування — баранину й молоко... Найголовніша серед них — вовна, поки що вона незамінна сировина для вовнообробної промисловості.

Високо цінується і баранина. Це високопоживний і смачний вид м'яса, а баранячий жир характеризується не тільки високою калорійністю, а й цілющими властивостями, малим вмістом холестерину. Можливо тому серед народів, які споживають баранину, менше поширений атеросклероз.

Велике значення мають овчини: шубні — від грубововних овець і хутрові — від тонкорунних і напівтонкорунних. З перших виготовляють кожухи, з других — зимові ошатні пальта, шапки, коміри тощо.

Дуже великим попитом користуються смушки з каракульських та сокільських овець, з яких виготовляють коміри, шиють шапки, шуби тощо.

Молоко овець відзначається високим вмістом сухої речовини, білка й жиру. З нього виготовляють різні тверді сири (рокфор, пікаріно) і бринзу.

Але вівця цінується не тільки за її різноманітну продукцію, а й за невибагливість. В умовах присадибного господарства вона на невеликому клаптику землі знаходить для себе достатньо корму. Встановлено, що з 600 видів різних рослин, які ростуть на пасовищах, вівці поїдають 570, тоді як коні 81, а корови лише 56.

Вівці не бояться морозу. Для них не потрібні капітальні теплі приміщення. Головне, щоб вони були сухі і без протягів. Температура в них повинна бути не нижче 8° тепла, а для новонароджених ягнят — 12—15°С.

Вдень у хорошу погоду овець краще утримувати й годувати надворі в базу, а до приміщень заганяти лише на ніч та в негоду.

У присадибному господарстві одна вівця може дати 6—7 кг вовни, 25—30 кг баранини, 7—8 кг бринзи та овчину І сорту.

Вівці — плодючі тварини. На 100 маток одержують 120—130 і більше ягнят. Живуть вони 15—18 років, але їхнє господарське використання обмежується 7—8 роками. Тварин з дуже стертими зубами утримувати невигідно.

Доросла вівця має 32 зуби, з них 24 кутніх (по 12 на верхній і нижній щелепах) і 8 різців, які містяться лише на нижній щелепі. У однорічного ягняти зуби молочні. Починаючи з 12-місячного віку, молочні різці і частина молочних кутніх зубів поступово випадають. Зміна молочних зубів закінчується у віці 3,5—4 років.

Породи овець, яких розводять на Україні, поділяються на три групи: тонкорунні, напівтонкорунні і грубововні. До першої належать асканійська порода і прекос; до другої — цигайська, північнокавказька, чорноголова, ромні-марш, латвійська і литовська чорноголова; до третьої — каракульська, сокільська та гірськокарпатська. Асканійську тонкорунну породу та її помісей з австралійськими тонкорунними баранами розводять у степових областях республіки. Вівці у цій зоні забезпечують високий настриг вовни, відзначаються скороспілістю та хорошими м'ясними якостями.

Тонку вовну і м'ясо дають вівці породи прекос та її помісі з тонкою вовною, котрих розводять у 16 областях Лісостепу і Полісся України, а також низинних районах Карпат. Тут також утримують такі породи, як чорноголова, латвійська темноголова, литовська чорноголова, ромні-марш, що дають напівтонку вовну. Серед напівтонкорунних одними з найстародавніших є цигайські вівці приазовського і кримського типу, поширені в Криму, Одеській, Донецькій, окремих районах Запорізької та Чернівецької областей. Вони відзначаються як цінною вовною, так і високою м'ясною продуктивністю та овчинами, які використовуються для хутряних виробів.

У степовій зоні (Асканія Нова) та Харківській області створено нову українську породу м'ясововнових овець з кросбредною вовною. У зоні Степу їх називають асканійськими кросбредами. Характерною особливістю цих овець є висока вовнова продуктивність у чистому волокні — за цим показником вони перевершують асканійських тонкорунних і прекос; до того ж відзначаються скороспілістю, м'ясною продуктивністю та дають цінні овчини.

До смушкового напряму відносять овець сокільської, каракульської порід та асканійський багатоплідний каракуль. Сокільських розводять у ряді районів Полтавської, Дніпропетровської областей, а каракульських — на півночі Одеської, в окремих районах Чернівецької області. Основною продукцією цих овець є високоякісна смушкова сировина, яку одержують з ягнят у віці 1—3 дні.

У гірських районах Карпат (Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська і Чернівецька області) розводять цигайгірськокарпатських овець з напівгрубою вовною. Вони пристосовані до вологого клімату Карпат, добре використовують високогірні пасовища, невибагливі до кормів і стійкі проти інвазійних та інших захворювань. З їхньої вовни виготовляють здебільшого килими та ліжники.

Вівці можуть розмножуватись у будь-яку пору року, але краще маток парувати у серпні — вересні, тоді окіт буде у січні-лютому й до виходу на пасовища ягнята привчаються поїдати траву, краще розвиваються і можуть давати восени пояркову вовну. Коли є приміщення, варто отримувати грудневих ягнят, вони добре ростуть і розвиваються. Спаровують вівцематок тільки в період охоти, яка триває 24—48 годин. Якщо матка не запліднилась в першу охоту, наступна повториться через 15—22 дні. Вагітність триває 150—153 дні.

Готувати маток до окоту треба всі 5 місяців. Якщо в період суягності тварина не отримує достатньої кількості різноманітних кормів, то це в першу чергу негативно позначається на рості вовни. Він уповільнюється, волокно тоншає і може виникнути «голодна тонина». Тому кітних маток треба добре годувати повноцінними кормами. Оскільки споживання кисню ними збільшується удвічі, їх необхідно довше тримати на свіжому повітрі. Не можна напувати холодною водою, годувати зіпсованими кормами, тримати в тісних оцарках, бо це може спричиняти аборти.

Наближення родів визначають за зовнішнім виглядом маток. Вони стають неспокійні, підгрібають під себе підстилку, оглядаються, зовнішні статеві органи у них набрякають і виділяють слиз. Окіт у овець відбувається звичайно легко і триває не більше 30 хв, а у першоокоток — 40—60 хв. Якщо матка після народження першого або другого ягняти непокоїться, це означає, що роди не закінчені і наступне ягня з'явиться через 10—15 хв.

Новонародженому ягняті відразу очищають мордочку від слизу; якщо пуповина не обірвалась, її обрізують на відстані 8—10 см від тіла і старанно дезинфікують розчином йоду. Після цього матці дозволяють облизати ягня, попередньо обробивши їй вим'я дезрозчином. Перші цівки здоюють в окрему посудину й випоюють ягняті молозиво. Іноді у дійкових ходах виникає пробка, тому їх завжди необхідно перевіряти. Якщо ягня слабке й самостійно не може ссати, його годують, вкладаючи в рот дійку і повільно видоюючи молозиво невеликими порціями, щоб маля встигло ковтати. Вперше випоїти молозиво ягняті потрібно не пізніш як через 30 хв після народження, потім його обсушують, а матку напувають теплою підсоленою водою (1,5 л на голову).

Через 1—1,5 год після окоту у маток виходить послід, який відразу прибирають. Хворим на мастит через кожні 4 год обколюють запалену частину вим'я новокаїном з пеніциліном.

Привчають ягнят до рослинних кормів з 10-денного віку, згодовуючи дрібностеблове, добре облистнене бобове сіно, концкорми (висівки пшеничні, дерть ячмінна, зерно вівса), мінеральні корми (сіль кухонна, крейда, фосфати). З двотижневого віку можна давати воду.

Основні корми для овець: сіно бобове і злакове, солома ярих культур, силос кукурудзяний, буряки напівкормові, зелена маса злакових і бобових культур, концентровані корми й різні відходи рослинництва.

Потреба в кормах залежить від рівня продуктивності, фізіологічного стану тварини та умов утримання.

Коли з вівці настригають 4,5—5,0 кг вовни, їй потрібно згодовувати на рік: сіна — 1,5—2 ц, ярої соломи — 1,5—2, силосу — 5,5—6, коренеплодів — 1,5—2, концентрованих — 1 і зелених кормів — 10—12 ц. Силос можна замінити еквівалентною кількістю сіна (поживність його в середньому в 2,5 рази вища, ніж силосу). З концентратів краще мати ячмінь, овес, кукурудзу, висівки, макуху. Не можна давати вівцям, особливо молодняку, лише пшеничну дерть, бо це призводить до запалення слизової оболонки шлунку й загибелі ягнят, а також до запалення суглобів і викривлення кінцівок. Кращим концентрованим кормом для овець є овес, який згодовують у неподрібненому вигляді.

Перші 2—3 дні після окоту вівцематок слід годувати високоякісним сіном тричі, концкормами і буряками — двічі на добу. Корми підсисним маткам згодовують у такій послідовності: сіно — о 6—7-й год, концкорми і силос — о 9—10-й, концкорми, силос і коренеплоди — о 16-й, сіно — о 17—18-й год.

Влітку овець найкраще випасати. На пасовище їх переводять поступово. У перші дні перед виходом на випас вівцю слід підгодовувати сіном. Дорослі тварини з'їдають за день у середньому 8—9 кг зеленої маси, ягнята — 3,5—4 кг. Система травлення 4—5-місячних ягнят розвинена недостатньо і може перетравлювати лише молоду соковиту траву та концкорми.

Концентрати краще згодовувати до випасання. Молодняк не можна випускати на пасовище, де ростуть лобода, курай, в'юнок польовий, які спричиняють розлад діяльності шлунково-кишкового тракту.

Напувають овець чистою доброякісною водою двічі на добу після годівлі — по 2,5—4 л на голову щоразу.

Стрижуть дорослих і однорічних овець з тонкою і напівтонкою вовною раз на рік — у травні — червні, а грубо- і напівгрубововнових з неоднорідною вовною двічі — весною (квітень, травень) і восени (вересень).

Весною починати стриження слід тільки тоді, коли встановиться тепла погода. У народі кажуть: «До Миколи не сій гречку й не стрижи овечку».

На Україні доять овець смушкових порід (каракульських і сокільських), цигайських, гірськокарпатських та українських м'ясо-вовнових з кросбредною вовною. Хорошою молочністю відзначаються цигайські та кросбредні вівці. Тривалість доїння залежить від породи, періоду відлучення ягнят, рівня годівлі. Маток смушкових порід починають доїти відразу після забою ягнят на смушки в 3—5-денному віці і продовжують протягом всієї лактації (4—5 місяців). Спочатку їх доять вранці та ввечері, а потім лише вранці. Вівцематок інших порід, під якими ягнят вирощують до трьох місяців, доять після відлучення ягнят, за 1,5 місяця до початку парування доїння припиняють. Запускати вівцематок слід поступово, протягом 15 днів, ретельно доглядаючи вим'я. Залежно від породи і віку, рівня годівлі від вівці можна одержати 30—80 кг товарного молока.

М. Д. Шинкаренко,
начальник відділу вівчарства
та інших галузей тваринництва
Мінсільгосппроду України

Пропоную...

...овець романівських; кіз тоггенбурзькі; курей павлівських; гусей угорських; голубів м'ясних — угорська курочка, угорський велетень; голубів декоративних — павлюки, бухарські, єйські; бійцівських — ташкентські двочубі короткодзьобі, кавказькі двочубі довгодзьобі; качок білих мускусних; павлінів.

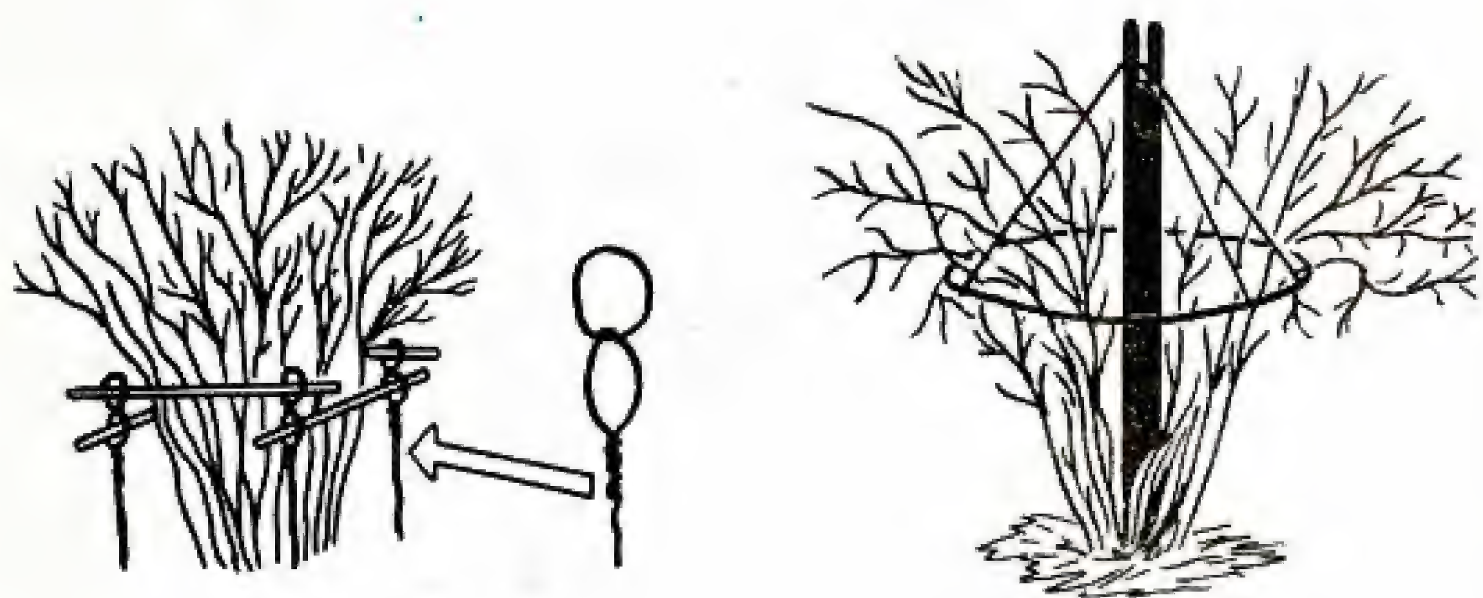
Загика Іван Михайлович,
288337, Вінницька обл.,
Тростянецький р-н, с. Трастянчик

...зааненського цапа; садивний матеріал сортових айстр та жоржин.

Т. М. Полтавець,
314040, Полтава, вул. Ю. Кондратюка, 15, кв. 54

Для безпеки ягідних кущів

Універсальні підпірки для кущів смородини і агрусу можна виготовити з дроту діаметром 5—6 мм. Верхній кінець стояків загинають у вигляді вісімки, кільця якої розгорнуті під кутом 90°. В кільця вставляють металеві або пластмасові трубки, дерев'яні палиці, бруски, на які спираються гілки кущів. Висоту і ширину підпорок регулюють на місці.

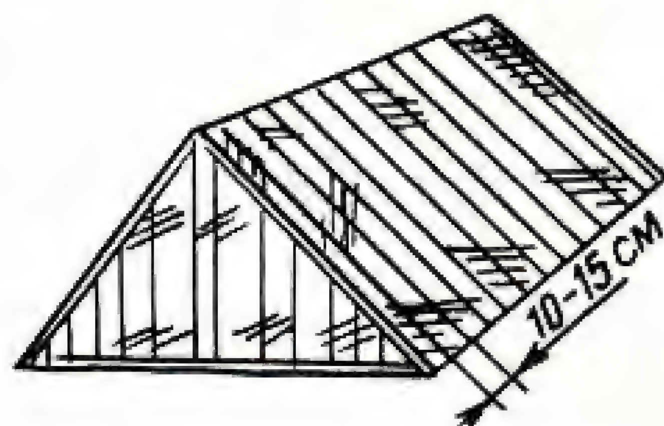

Щоб ягідні кущі було легко прополювати, поливати, удобрювати, а гілки не лягали від снігу, треба встромити у землю по центру куща трубу, на неї накинути дерев'яне кільце, яке тримається на розтяжках, що проходять через проріз у торці труби.

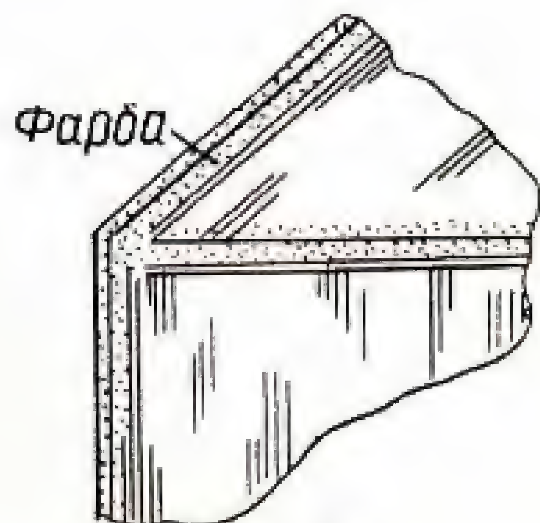
Рама старої розкладачки ще послужить вам як загорожа для ягідних кущів. Потрібний розмір її підганяють за допомогою вставок. Після цього залишається лише закріпити раму обрізками ніжок у трубах, забитих в землю.

Своїми руками

Поліетиленову плівку, якою укрито балкон або теплицю, вбереже від обриву вітром мотузка, натягнута з обох сторін (інтервали 10—15 см).

Поліетиленова плівка парника швидко руйнується у місцях стикання з деталями каркасу. Якщо промазати плівку в цих місцях олійною фарбою, то строк її служби подовжиться.

Господарська будівля

Погодьтеся, щоб вважатися гарним господарем на селі, мало побудувати зручний, комфортний, великий і навіть красивий будинок. Буває, краса і вишуканість помешкання, зведеного за найперспективнішим проектом з дорогих матеріалів, тьмяніє і не приносить насолоди ні самим мешканцям, ні сусідам, коли на садибі хаотично розміщені різномірні комірчини, халабуди, які звуться сараями, літня кухня, гараж чи комора. Якось можна й виправдатися, мовляв, зводилося це тимчасово (а, як відомо, немає нічого довговічнішого, як таке «тимчасове»), з того, «що було під руками, бо гроші витратили на будинок»... Або ж деякі господарі не зважають, що купа гною лежить трохи не під вікнами, а від будинку до літньої кухні господині доводиться добиратися чимало часу, минаючи безліч загонів і хвірток.

Як приклад розумної і раціональної забудови можна навести сільські садиби Західної України, зокрема Івано-Франківщини. І раніше, і нині господарі намагаються будуватися комплексно, проектуючи разом із житловим будинком і господарські будівлі. Кожна споруда тут має своє місце, всі деталі добре продумані. Нерідко підсобні приміщення зводять під одним дахом, заощаджуючи чимало коштів і матеріалів. Та й вигляд гарно спланованої і раціонально використовуваної садиби красномовно свідчить про справного господаря, який тут мешкає.

Сподіваємося, пропонований проект господарської будівлі зацікавить майбутніх забудовників, адже в ньому передбачено всі необхідні нинішньому селянинові приміщення — і гараж, і стайня, і літня кухня...

Споруду слід будувати у глибині садиби, за 8—10 метрів від житлового помешкання — такі вимоги архітектурно-будівельних, протипожежних та санітарних служб.

Загальна площа — 132,5 м²
Будівельний об'єм — 327,4 м³
Площа забудови — 109 м²
Площа приміщень:
гараж — 26,2 м²
кухня — 11,6 м²
тамбур — 2,2 м²
стодола — 25,5 м²
стайня — 23,5 м²
літня кімната — 16,1 м²
оранжерея — 26,6 м²
вбиральня — 1,5 м²

Фундаменти — стрічкові, бутобетонні або із збірних фундаментних блоків.

Стіни цегляні.

Перекриття — дерев'яне, балочне, над гаражем — збірні залізобетонні порожнисті панелі ПК-63-15.

Покрівля із азбоцементних хвилястих листів або з глиняної штампованої черепиці.

І. Ю. Мироняк,
архітектор,
Івано-Франківська обл., с. Сопів

Фасад в осях 1–5

6.20
5.30
4.90
3.65
2.30
2.20
0.90
-0.30

Туалет

Компостни яма

Стайня

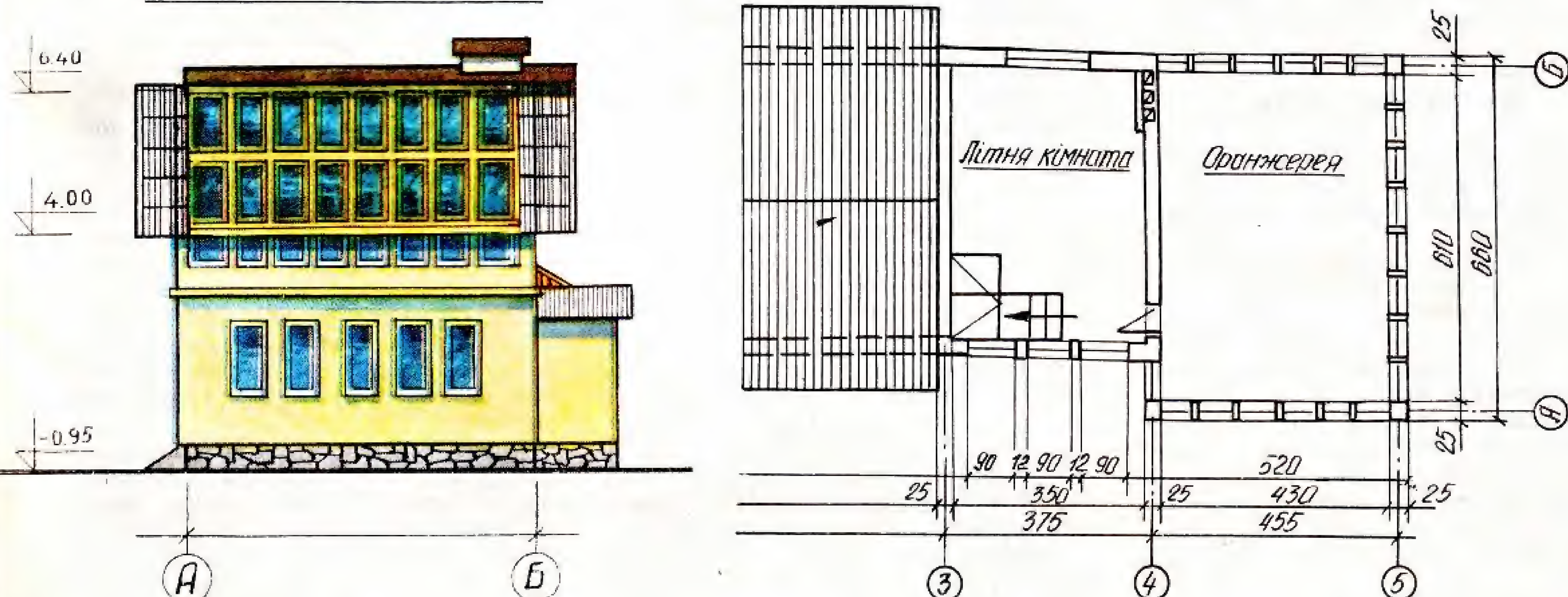
Стодола

Кухня

Гараж

Тамбур

Фасад в осях А–Б

«МОЄ ВОДОЛІКУВАННЯ»

Севастіан КНЕЙПП

2. Тепла сидяча ванна

Я ніколи не роблю її тільки з однієї теплої води, а завжди з відвару: а) польового хвоща, б) вівсяної соломи, в) сінної потерті. Приготування всіх трьох видів ванни здійснюється однаково. Заливають ці трави окропом і дають суміші постояти певний час на вогні. Потім посуд знімають з вогню, охолоджують до 24—26°R, рідко до 30°R, і виливають відвар з травою в підготовлену ванну. Тривалість ванни — близько 15 хв. Щоб не виливати цього відвару, я раджу використати його ще на дві наступні ванни, звичайно, вже холодні: одну через 3—4 год після першої, другу — через годину після попередньої; кожна тривалістю 1—2 хв.

Такі сидячі ванни з відваром я призначаю не більше двох-трьох разів на тиждень, частіше тільки впереміжку з холодними або там, де йдеться про хвороби, які глибоко укорінилися, наприклад при сильному геморої, болі в сліпій кишці тощо. Наявність грижі не є перешкодою для користування цими ваннами.

а) Спеціально ванна з відвару польового хвоща застосовується при конвульсійних і ревматичних хворобах нирок і сечового міхура, при наявності каменів і труднощах сечовиведення.

б) Ванна з вівсяної соломи — відмінний засіб проти ломоти різного роду.

в) Ванна з відваром із сінної потерті має більш загальну дію і може бути застосована в усіх перерахованих випадках, коли немає хвоща й вівсяної соломи, хоч діє не так сильно. Вона завжди робила мені великі послуги при застої крові й послабленні шлунку, зовнішніх пухлинах і наривах, при запорі, геморої і кольках від скупчення газів.

IV. Повні ванни

Ці ванни також поділяються на холодні й теплі. І перші, і другі однаково корисні хворим і здоровим.

1. Холодні повні ванни

Їх можна приймати двояко: стають чи лягають усім тілом у ванну з холодною водою або входять у воду до пахв, щоб уникнути відчутного тиску води на легені (на груди), хоча в цьому немає нічого небезпечного, і обмивають верхню частину тіла просто рукою або грубим, товстим рушничком. У такій холодній ванні залишаються не менш як півхвилини і не більше трьох хвилин. Про це мені доведеться надалі згадати ще не раз. Зауважу лише, що ще двадцять років тому я сам був іншої думки і радив приймати ванни довше, вважаючи, що водолікарні не набагато відхилятимуться від цього методу.

Але багаторічний досвід, щоденна практика на самому собі та інших давно навчили мене кращому, як на мій погляд. Завдяки цьому я дійшов твердого переконання, що при користуванні холодними ваннами тим кориснiша дія, чим вона коротша. Хто залишається в холодній ванні не довше однієї хвилини, діє більш розсудливо, ніж той, хто сидить у ній п'ять хвилин.

Кожному, хворий він чи здоровий, я раджу залишатися у ванні не більше трьох хвилин. Люди, які сидять у воді по півгодини без будь-яких сильних рухів, не лише не мають з цього користі, а навпаки, шкодять собі, навіть дуже, якщо це повторюється часто. Такі купання стомлюють, ослаблюють, виснажують, замість того, щоб бути корисними організмові, зміцнювати його.

а) Холодні повні ванни для здорових

Часто мені доводилось від знайомих і незнайомих вислуховувати поради звернути увагу на те, що застосування холодної води рівнозначно позбавленню тепла, що надто шкідливо для малокровних і підвищує їх нервозність. Але я можу поручитися, що в описаному мною способі нема нічого різкого. Холодні повні ванни я рекомендую перш за все усім здоровим людям в будь-яку пору року і стверджую, що саме ці ванни істотно сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, вони освіжають, оживляють і зміцнюють весь організм. Узимку кількість таких ванн не повинна перевищувати двох на тиждень, а то і, залежно від обставин, однієї на два тижні.

Тут варто сказати ще про два аспекти. Щоб бути здоровому, треба загартувати себе проти різних впливів, змін температури, пори року. Нещасна та людина, яка хворіє від найменшого вітерцю і протягом усього року остерігається кожної, навіть незначної зміни погоди. Дереву, що росте на волі, однаково — буря чи тиха погода, спека чи холод. Воно чинить опір стихії, тому що загартоване. Нехай здоровий спробує наших ванн, і він буде міцним, як дерево.

Чимало людей уникають холодних ванн зі страху. Це щось схоже на ідею-фікс щодо втрати тепла. Холод ослаблює і повинен ослаблювати, кажуть вони, якщо зразу після його дії не відчуваєш тепла. Цілком правильно, і я згоден з цим. Однак стверджую, що завдяки сильним рухам, що перебувають у строгому зв'язку, за нашими правилами, із застосуванням холодної води, наші холодні ванни не лише не віднімають в організму тепло, а й зберігають його і підвищують.

Наведу приклад. Один знатний пан 60 років дуже боявся води. Щоразу, виходячи з дому, він турбувався головним чином про те, щоб не забути якого-небудь із численних своїх шарфів, що, на його думку, могло спричинити ту чи іншу простуду. Проте й закутування не завжди могли вберегти від простуди його чутливе горло. Його звички порушив один «варвар», який приписав тому панові наші холодні ванни. Наслідки були хороші. Вже через кілька днів він скинув з себе весь теплий, вовняний одяг, шарфи тощо. І день без холодної ванни вважався йому поганим днем. Цей пан не лише став приймати холодні ванни в теплій кімнаті, а й купався в річці у жовтні під час щоденних прогулянок, віддаючи перевагу холодній річковій воді перед водою домашньої ванни.

Тепер запитаємо себе:

в якому стані має перебувати здорове тіло для того, щоб були добрі наслідки від таких холодних повних ванн?

скільки часу здорова людина повинна перебувати у ванні?

Здоровим станом для приймання холодних ванн вважається такий, за якого все тіло цілком тепле. Отже, хто достатньо зігрівся у теплій кімнаті, під час роботи чи ходьби, той перебуває в здоровому стані. Той, кому холодно, у кого холодні ноги, кого морозить, ні в якому разі не повинен приймати холодну ванну, не зігрівшись попередньо ходьбою тощо. Навпаки, той, хто спітнів, розігрівся (маю на увазі здорових людей), може сміливо приймати нашу повну ванну. Хто промокнув від дощу чи в інший спосіб, не повинен купатися в такому стані, це не принесе йому користі. Навіть спокійні, розсудливі люди бояться йти в холодну воду, якщо розігрілися, спітніли. Хоча в цьому немає небезпеки. Моя думка з цього приводу виправдана особистою практикою багатьох років; вважаю, чим більше потіння, тим краще при купанні.

У багатьох людей, які раніше думали, що від такого «конячого» лікування їх може спіткати удар, страх і упередження зникали після першої проби. Чи хто-небудь задумається або побоїться помити руки, обличчя і навіть груди, ноги, повернувшись додому настільки спітнілим, що піт градом

* Продовження. Початок у «ДСГ» №№ 8, 9, 10

котиться по його обличчю, а пальці аж злипаються? Кожний робить це тому, що воно освіжає його і приємно. Хіба ж дія такого обмивання на все тіло — це прямий наслідок — не повинна бути такою ж? Невже те, що корисно окремій частині тіла, може бути шкідливим для всього тіла? Побоювання шкідливої дії холодних ванн, гадаю, грунтуються на тих спостереженнях, коли чимало спітнілих людей виходили на холод, а ще гірше — стояли на протягах, внаслідок чого надовго підривали своє здоров'я. Це незаперечно.

Додам, що багато дуже спітнілих людей наживали перші симптоми важких хвороб, коли раптово, розігріті, входили в холодну воду. Чим це викликалось: потом чи холодним купанням? Ні тим, ні іншим. Тут, як і в інших випадках, на першому плані повинно бути не те, що зроблено, а як зроблено. В нашому випадку слід звернути увагу на те, як спітнілі люди користувалися холодною водою. Божевільний може складаним ножиком здійснити жахливий злочин. Отож нерозумне застосування води може призвести до біди. Дивує лише, що в таких випадках звинувачують тільки добро, а не зловживання, котрі повинні бути засуджені. Отже, питання в тому, як застосовувати воду.

Ще приклад. Один пан, якому я порадив приймати дві таких ванни на тиждень, з'явився через два тижні до мене зі скаргою на своє погіршене здоров'я, що, мовляв, холодний, як лід. На моє запитання, чи робив пан усе, як слід, сказав: навіть більше, ніж я рекомендував йому,— замість однієї хвилини залишався у воді п'ять хвилин, після чого довго не міг зігрітися. В наступні тижні він робив усе правильно й невдовзі до нього повернулись колишня свіжість і природна теплота. Це ще раз підтверджує, що недуги з'являються не від холодної води, а від того, що нею неправильно користуються.

Хто приймає повну холодну ванну, повинен швидко роздягтися й лягти на одну хвилину в уже приготовлену ванну. Якщо спітнів, то хай сідає у ванну, тобто занурюється у воду до грудей і швидко й сильно обмиває верхню частину тіла. Затим він має зануритися на одну мить до шиї, негайно вийти з води й одягтися скоріш, не витираючись. Після цього можна одразу зайнятись фізичною працею. А як ні, то не менш 15 хвилин робити рухи доти, поки тіло повністю висохне, зігріється до нормальної температури. Це можна робити в кімнаті, а краще — на свіжому повітрі, навіть восени та взимку.

Коли найкраще почати приймати ці ванни? Важливу роботу по зміцненню тіла, або, що рівнозначно, попередженню його від хвороб не можна почати дуже рано. Починай сьогодні, але з легкого способу. Якщо ти дужий, то можеш почати наші холодні, повні ванни після деякої підготовки. А якщо слабий, то згідно з обставинами — після більш тривалих попередніх вправ. Це досить істотно. Не треба намагатися досягти чого-небудь зразу, безпосередньо, найсуворішими заходами. Щонайменше, це було б нерозумно.

Служба взаємодопомоги

Дивовижні властивості чебрецю

Кажуть, що чебрець має дивовижні лікувальні властивості. Розкажіть, будь ласка, про них на сторінках «ДСГ».

П. Стахевич,
Закарпатська обл.

Чебрець належить до старовинних лікарських рослин. Його й досі широко застосовують у народній медицині різних країн проти багатьох захворювань.

Настоянка чебрецю на звичайній воді є відхаркувальним, антисептичним, протизапальним, болетамуючим засобом. А ще її вживають від простуди, бронхіту, туберкульозу легенів, захворювання верхніх дихальних шляхів, задишки, жіночих хвороб, зубного болю, болей у шлунку та як засіб виведення солітера.

1 ст. ложку чебрецю настоювати 1 год в одній склянці окропу (в закритому посуді), процідити. Вживати по 1 ст. ложці 3 рази на день.

4 ст. ложки трави настоювати 0,5 год в 1 л окропу (в закритому посуді). Настоянкою мити голову, коли вона болить, а також коли лупа у волоссі. Нею можна після їди полоскати рот, якщо з нього неприємний запах.

Компреси та припарки з чебрецю застосовують як болетамуючий засіб при суглобному та м'язовому ревматизмі, паралічах, пухлинах і саднах. 3 ст. ложки трави ошпарити окропом, загорнути в марлю і прикласти до хворого місця.

200 г трави відварити в 2 л води, настоювати 4 год, процідити й додати 2 л води. Використовувати для освіжаючих ароматичних ванн.

Лікує аїр

Чула, що аїр (по народному — лепеха) має лікувальні властивості, а які — не знаю. Якщо й справді цю болотяну рослину, що росте у нас по берегах річки, можна використовувати проти якихось хвороб, то, будь ласка, надрукуйте про неї на сторінках «ДСГ».

П. Калачанська,
Київська обл.

Ось що про аїр (лепеху) свідчать народний досвід та медичні літературні джерела.

Збирають корінь аїру (лепехи) у квітні, вересні і жовтні. Бажано сушити у темних (не на сонці) місцях, зокрема на горищах. Подрібнене і висушене, але не пересушене коріння настоюють на спирту, можна і на високоградусній чистій горілці і теж у затемненому місці. Пляшки чи скляні банки, у яких настоюється аїр, щільно закупорюють.

Спиртова настоянка збуджує апетит, підсилює травлення і сприяє виділенню ферментів, діє як сечогінне і стимулює кровотворення.

Настоянку вживають, коли немає апетиту, при в'ялому травленні, шлунково-кишкових захворюваннях, проносах, катарі і виразці шлунка, підвищеній кислотності шлункового соку, блювоті і кольках, каменях у нирках, хворобах жовчних шляхів, а також як загальнозміцнюючий засіб.

У коренях лепехи є фітонциди, тому настоянка з них має антисептичні і антибіотичні властивості. Ще в стародавні часи коріння аїру використовували як профілактичний засіб проти епідемічних захворювань.

На Сході настоянку аїру вважають дієвим засобом, що підсилює статеву діяльність. А ще її можна вживати й для того, щоб позбутися неприємного запаху з рота, а також для лікування ран і гнійних виразок.

Порошком коріння присипають рвані рани й виразки. А коли випадає волосся, треба кілька разів на тиждень мити голову відваром суміші рівних частин кореня лепехи і лопуха. Можна готувати настоянку і на воді. Для цього 15 г сухого і подрібненого коріння залити 600 г води і варити 15 хв. Коли закипить, посуд щільно накрити кришкою і зменшити вогонь. Затим дати охолонути й уживати по півсклянки тричі на день перед їдою, трохи підсолодивши.

Напій із чуфи

Н. Гончук із м. Димера, що на Київщині, в № 8 «ДСГ» за 1992 рік запитував, як із чуфи приготувати какао.

Напій із чуфи, так я вважаю, більше схожий на каву, ніж на какао. А щоб його приготувати, треба горішки чуфи, як і справжні кавові зерна, просушити, обсмажити і подрібнити на кавовому млинку. І буде приємний, поживний продукт.

А ще чуфу їдять сиру, печуть і варять. За смаком вона дещо нагадує лісові горішки, тільки набагато краща. А також дуже смачні торти й печиво, посипані розтертими горішками чуфи. Але перед тим, як вживати їх, необхідно з плодів зняти луску. Для цього треба налити води в посудину й руками перетирати горішки, аж поки вони не набудуть приємного жовтого кольору. Й поживність чуфи дуже висока. Тож смачного вам!

В. О. Донченко,
м. Тараща на Київщині

* * *

Чув, що кісточки абрикосів мають лікувальні властивості. Чи так це?

П. М. Сесь,
Полтавська обл., Оржицький р-н., с. Лазірки

Люди, почуйте біль мого серця

Сім років хворіє мій єдиний син тяжкою хворобою. Лікарський діагноз: неспецифічний виразковий коліт, який супроводжується проносом.

Синові — 30 років, зараз він у лікарні. Ніколи не пив, не палив, відмінно вчився... Й ось — постійний пронос... На жаль, лікарі нічого не можуть порадити і ніякими ліками не можуть йому допомогти. А де вже ми тільки не були! Багато й лікарських рослин використали, але нічого не допомагає. А, може, ми неправильно ці трави застосовували? Благаю вас, люди, порадьте, як вилікувати сина? Допоможіть! Оплату гарантую.

Чурсіна Світлана Петрівна,
310145, м. Харків 145,
вул. Космічна, 27, кв. 141.
Тел. 32-22-32

Чи можна вилікувати понижену кислотність?

Понад двадцять років хворію на понижену кислотність шлунку. Лікарі, курорти не допомагають. Може, хтось із читачів порадить, як боротися із цим горем.

О. Кирилюк,
Івано-Франківська обл.

Від пониженої кислотності можу порадити таке (і чоловікам, і жінкам). Не вживати спиртного: ні вина, ні пива, ні коньяків, словом, нічого. Не палити, бо нікотин ще гірший за спиртне. Їсти суворо по годинах 4 рази на день і ні в якому разі не переїдати. До кінця життя пити звичайну воду натщесерце по одній склянці за півгодини до приймання їжі. Вода вимиває слизину, яка обволікає стінки шлунка і перешкоджає правильному виділенню соляної кислоти для травлення.

Столову ложку меду розвести в склянці холодної води й один раз на тиждень пити за півгодини до їди. Перед тим, як снідати чи обідати, пити мінеральну воду, в якій багато газів. Не зловживати гострими приправами, копченостями, оселедцями, смаженими стравами. Неодмінно уникати «сухом'ятних» обідів, якомога більше їсти овочів і фруктів. Бажано їсти яблука сорту Антонівка, а ще краще споживати їх печеними.

Травами користуватися обережно, бо ми достеменно не знаємо усіх їхніх властивостей і тим самим можемо завдати собі шкоди.

М. Виноградова,
Черкаська обл., Чорнобаївський р-н
с. Скородистик

Служба взаємодопомоги

Майструймо самі

Під час господарювання в саду та на городі доводиться багато чого «винаходити», «конструювати», створювати самому.

З усіх моїх надбань хочу поділитися з колегами-аматорами досвідом повторного використання пластикової тари з-під речовин побутової хімії, бо це не тільки допомагає подолати особисті труднощі типу «де дістати», «скільки коштує», а може хоча б якоюсь мірою посприяти розв'язанню загальної екологічної проблеми — «куди подіти таке сміття».

Смітники, пустирі, двори, водойми, приміські зелені зони, парки — скрізь можна побачити шматки поліетиленової плівки, пакети, пластикові пляшки, банки, які роками не розкладаються. Спалювання усього цього вимагає затрат, до того ж витрачається кисень та виділяється отруйний газ.

Але пластикові пляшки, банки, які були наповнені мийними засобами, відбілювачами, фарбами, клеєм та іншими речовинами побутової хімії, можуть стати в пригоді садівникові чи городнику.

Півлітрові банки з-під мийних паст «Пальмира», «Ландыш» та інших, вимиті й висушені, використовую для зберігання цвяхів, шурупів та інших дрібних предметів, літрові поліетиленові пляшки та бутелі більшої місткості — для зберігання рідин (машинного масла). Якщо у гвинтовий корок такої пляшки приладнати гумову чи пластикову трубочку від системи для переливання крові довжиною 40—50 см, то вийде чудова поливалка для кімнатних квітів, розсади. Таку ж конструкцію можна використовувати для заливання масла до картера коробки передач мотоцикла МТ-10. Відрізавши у літрової пляшки дно, матимете лійку для заливання масла у картер двигуна мотоцикла МТ-10 або води у відцентровий поливний насос тощо. З півлітрової банки з-під мийних паст, якщо відрізати верхню конічну частину, зробимо горщик для розсади. Такий самий горщик виходить з перерізаної навпіл літрової пляшки. А відрізавши горловину її з частиною конуса і заплавивши отвір, що утворився, на розпеченому металевому листі (дверцятах топки), будемо мати ще один горщик для розсади. Коли ж захочете вирощувати огірки, дині, кавуни розсадним способом, зріжте верхню частину літрової пляшки з-під «Білизни» чи «Бустилату», «Бутилаксу», «Водоемульсійної фарби» й у вас вийде великий розсадний горщик. Зрізаний конус з літрової пляшки не поспішайте викидати. До нього точно підходить поліетиленова кришка для скляних банок. Зробіть у ній десятків зо два отворів діаметром 2—3 мм, і лійка для літнього душу чи поливалки готова. Залишається приєднати її горловиною до гумового шланга. Для заповнення горщиків під розсаду землеперегнійною сумішшю використовуйте совок, виготовлений з тієї ж літрової пляшки з-під «Білизни». Для цього треба відрізати в ній дно та частину корпуса навскіс приблизно на 2/3 висоти.

Коли ж у саду достигнуть фрукти, а руками їх не дістати, не поспішайте купувати плодознімач. Зробіть його самі. Візьміть літрову поліетиленову пляшку, зріжте дно та зробіть поздовжні розрізи по боках на зразок пелюсток тюльпана, насадіть на тичку — і плодознімач готовий.

Це далеко не повний перелік того, що можна виготовити з пластикової тари. Не викидайте її, не смітіть. Думайте, творіть і матимете користь для себе, а головне — не забруднюватимете навколишнє середовище.

В. А. Носон,
Житомирська обл., смт Яблунець

Чому не сходять буряки?

Я вирощую на городі кормові буряки, однак вони у мене чомусь не сходять. Тому беру у людей виполоті рослини, висаджую їх і щедро поливаю. Однак посівам шкодить тоненький, жовтий короткий черв'як, його не можна перетиснути нігтем. Як його позбутися, що робити з насінням перед сівбою, бо не всі культури сходять?

І ще хочу довідатися, чи правда, що довгий червоний черв'як дає повітря рослинам?

В. В. Пітцик,
Івано-Франківська обл., Коломийський р-н, с. Корнич,
вул. Кошового, 28

Схожість насіння кормових буряків втрачається з роками. Якщо для садіння було використане насіння минулих років, то схожість його різко знижена. Навіть насіння попереднього року має схожість не більше 60%. Щоб мати дружні сходи, треба використовувати свіже насіння, попередньо перевіривши його на схожість.

Найчастіше пошкоджують насіння, сходи та корені буряків дротяники — це личинки жуків-коваликів. Проти ґрунтових шкідників застосовують цілий комплекс заходів. Це — систематичне знищення бур'янів, розпушування ґрунту в міжряддях у період заляльковування дротяників (червень-серпень), вапнування кислих ґрунтів. Позитивні результати у боротьбі проти дротяників дає використання аміачної води.

Дощові черв'яки корисні для ґрунту, тому їх не треба знищувати. Вони справді сприяють підвищенню аерації ґрунту.

Л. Д. Шпильова,
канд. біол. наук, ст. наук. співробітник УНДІ захисту рослин

Качалки сварять

Нарізала біля річки качалок (у нас, на Київщині, їх ще називають шпугалками) й хотіла прикрасити кімнату, бо вони мені завжди нагадують сільське дитинство і юність. У під'їзді зустріла мене сусідка й сказала, що тримати їх у господі не можна, бо ці рогозові рослини мають властивість «приводити» всіх мешканців оселі до сварки.

Звичайно, я викинула. А коли це справді так, подумала, то, напевно, в природі існують і такі рослини, які мають властивість «створювати» в господі мир, затишок, любов. І, думається, коли моя сусідка знає про «витівки» качалок, то є з-поміж читачів «ДСГ» такі, котрим відомі рослини, які можуть створювати гарний настрій мешканцям оселі, і про це напишуть до журналу, а ми з вдячністю прочитаємо.

Ромашка чи роман

І ще. Того ж дня я везла і розквітлу ромашку. Одна із пасажирок в електричці запитала, що я везу: ромашку чи романа. Я здивовано подивилася на неї.

— Так, так,— продовжила пасажирка. — Минулого року я також привезла додому ось таких квітів для лікування, але моя знайома сказала, що це не ромашки, а роман, який ніяких лікувальних властивостей не має.

На наступній зупинці пасажирка вийшла, і я не встигла розпитати в неї, чим відрізняється ромашка від романа. Тож, будь ласка, читачі «ДСГ», навчіть, хто знає, як розпізнавати, де ромашка, а де роман. Бо, виявляється, лише ромашка лікує, а роман — ні.

Н. Іванченко,
Київська обл.

Як зберегти мак?

У мене лихо — щороку сію мак, а врожаю ніколи не бачу. Цього року посіяв поміж кукурудзою, думав — сховаю, та де там! Як тільки мак почав достигати, знову налетіли синиці (у нас їх називають макоцюбами) і увесь подзьобали.

Буду щиро вдячний тим читачам, котрі порадять, як берегти мак.

І ще одне. Сію кукурудзу, але ворони дзьобами витягають її із землі, через це іноді доводиться пересівати всю площу. Чи можна якось відлякувати ворон?

В. П. Гнатюк,
Івано-Франківська обл.

До уваги читачів

В «ДСГ» № 9 за 1992 р. була помилково вказана адреса садівника-аматора В. О. Зараховича з м. Львова. Редакція просить читачів не писати і не звертатися на цю адресу.

Щиро вдячна

Передплачую наш журнал з дня його народження. Щасливого народження! І щомісяця дуже чекаю на нього. Правда, прикро буває, коли його крадуть із поштової скриньки. Ходжу на пошту й сама забираю.

У нас, у Нікополі, багато садівників-аматорів, і без вашої допомоги ми б не справилися. Ціную, що в журналі багато практичних порад.

Але журнал не тільки радить, пропонує, розповідає, а й багато робить для зближення людей, згуртовує їх, навіть здружує. І ще скажу, що він пробуджує у людей гуманність, доброту, милосердя. Відчуваю, що ті люди, які передплачують і читають наш журнал, стають ніби рідними. Коли попросила через «ДСГ» порадити, як позбутися апселатового каменя у нирці, а він великий — 3 см, то після публікації мені надійшло понад триста листів, причому не тільки рецепти, поради, а навіть і книги, запрошення лікуватися. І хоч поки що каменя я не позбулася, бо його дуже важко вивести, хочу низько вклонитися й подякувати всім добрим людям, що знайшли час і написали мені. Я обов'язково усім відповім. Щиро вдячна вам!

В. І. Тихомирова,
Дніпропетровська обл.,
м. Нікополь,
пров. Леніна, 19-а, кв. 57

Пропоную

...саджанці суниці, живці винограду, насіння помідорів, перцю солодкого, цуккіні, меліси, котовника.

Г. П. Дяченко,
313534, Харківська обл.,
Лозівський р-н,
с. Катеринівка, вул. Могильченка, 52

...креслення картоплекопалки. Після її проходження картоплю у землі шукати не треба, а тільки збирати. Тягне її один або двоє коней. За день виконує 4—5 городів до 0,15 соток. Користуюся нею уже сім років. Ознайомившись з кресленням, її може виготовити той, хто вміє слюсарювати. Кого зацікавить, пишіть. Замовляючи, надсилайте конверт із зворотною адресою.

Середа Федір Іванович,
281277, Хмельницька обл.,
Білогірський р-н,
с. Корниця

...насіння чумизи коломинської. Ціна за 1 г — 5 куп., мінімальне замовлення — 10 г.

Ковалець Юрій Григорович,
251544, Чернігівська обл.,
Щорський р-н, с. Камка

...великий асортимент насіння високоврожайних сортів овочевих, лікарських і декоративних культур. Висилаю каталог (у конверті замовника).

252146, м. Київ, а/с 235-7

...насіння чумизи; амаранта; помідорів і огірків вітчизняної та зарубіжної селекції; тютюну угорського, Вірджинія; соняшника Гулівер; рисової кукурудзи; декоративного гарбуза; цуккіні; шніт-цибулі, цибулі духмяної; декоративного гороху Норд; топінамбура і нових сортів картоплі.

В. О. Сергеєв,
244035, м. Суми,
просп. Космонавтів, 15, кв. 188

...насіння високоврожайних помідорів салатно-консервного призначення (понад 150 сортів і гібридів вітчизняної та зарубіжної селекції); 100 сортів огірків кімнатних, тепличних, городніх; 20 сортів солодкого перцю в обмін на цибулини добрих сортів гладіолусів; саджанці плодових дерев. Обмін за домовленістю.

Цехов Михайло Миколайович
245720, Сумська обл.
м. Путивль, вул. Жовтнева, 86

...широкий вибір насіння кращих любительських сортів помідорів, кімнатних та грунтових огірків, солодкого перцю, баклажанів, спаржевої та в'юнкої квасолі, рідкісних культур. Для одержання каталогів надсилайте конверт із своєю адресою.

332700, Запорізька обл.
м. Оріхів-2, а/с № 1 — ТАНДЕМ

Хочу придбати

...насіння або корінці трави мітлиці (польовиці) пагононосної, повзучої.

О. В. Долішня,
293100, Львівська обл.,
м. Золочів, вул. Ковалевської, 11

...насіння огірків Ритова, медових гарбузів, динь.

С. М. Топчій,
310164, м. Харків,
завулок Леніна, 68, кв. 46

...саджанці агрусу Чорний негус.

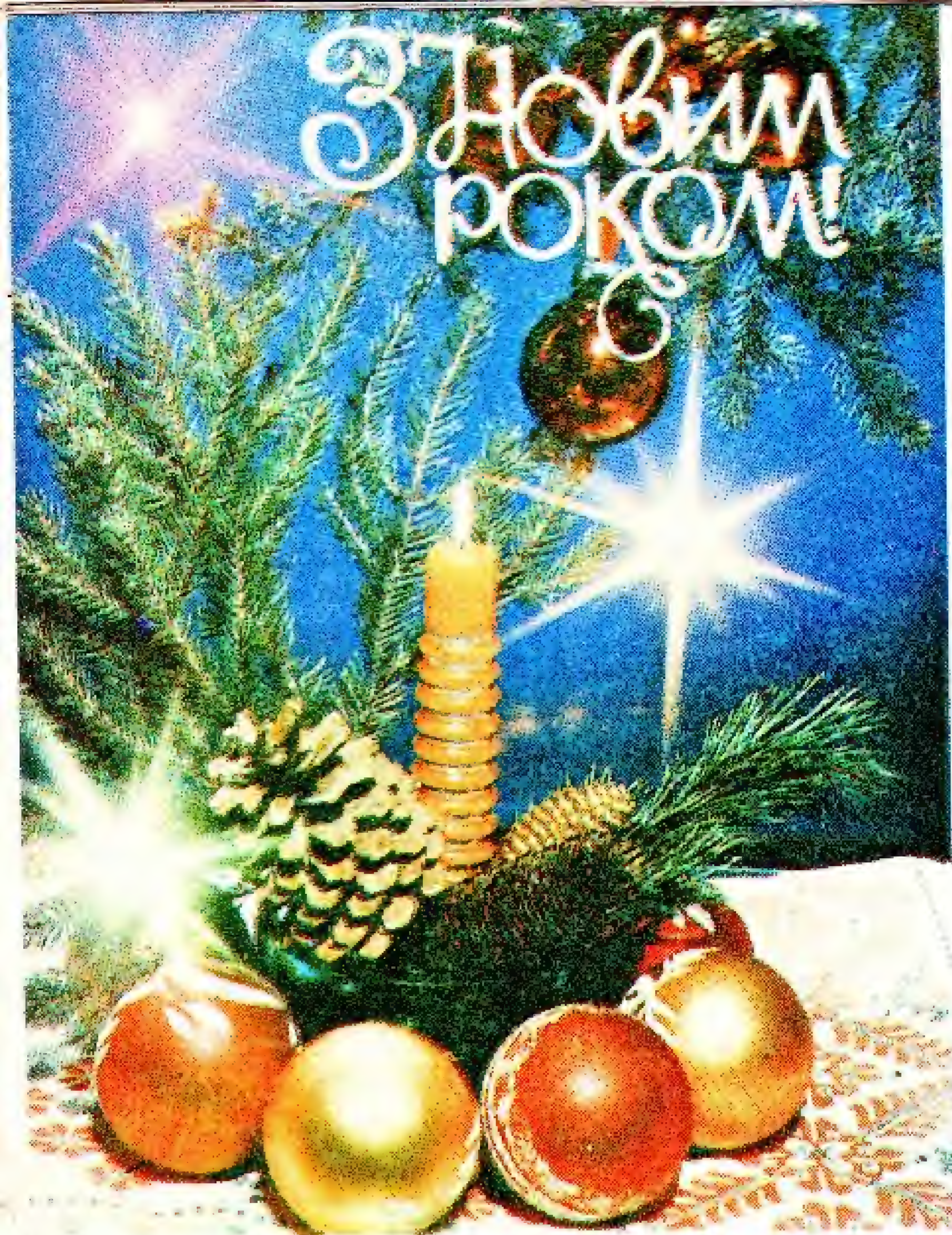
А. Т. Букреєва,
343407, Донецька обл.,
м. Артемівськ-7, вул. Щербакова, 11-а

...насіння інкарвеліі (бажано високої), кермеку.

О. В. Целяк,
Житомирська обл., м. Коростишів,
вул. Чапаєва, 34

...садивний матеріал кроми (йошти).

О. Н. Мамчіч,
261400, м. Бердичів,
вул. Ново-Іванівська, 3, кв. 62

Новорічні страви

До новорічного столу кожна господиня готує щось небуденне, смачне. Хоч багато досвідчених хазяйок мають свої «фірмові» рецепти, але вони їх час від часу доповнюють і урізноманітнюють новими стравами. Пропонуємо добірку рецептів, які стануть у пригоді до будь-якого свята, а особливо ж — Новорічного.

Салат «ніжність»

Зварити моркву, буряк, картоплю в «мундирі», яйця, щоб були круті. Дрібно посічену цибулю залити оцтом на 30 хвилин, потім відціДити.

Овочі чистять, труть на дрібній тертці, складають у салатницю шарами в такій послідовності: спочатку цибулю, потім картоплю, яєчні білки, жовтки, морква, буряк. Кожен шар овочів поливають майонезом. Подають до столу через 1—2 години.

Салат з моркви по-туркменському

Почищену, вимиту моркву труть на крупній тертці, кладуть цибулю, дрібно посічену і пасеровану у дуже малій кількості олії. Додають чорний мелений перець, товчений часник, сіль за смаком, вимішують.

Цей салат для любителів гострих закусок.

Фаршировані солоні огірки

Солоний огірок середньої величини розрізують уздовж, акуратно виймають серцевину і наповнюють обидві половинки фаршем.

Фарш готують так: 300 г м'яса відварюють і перемелюють на м'ясорубці, 1—2 середні за розміром дрібно порізані цибулини підсмажують на сковорідці з 3 столовими ложками масла. Коли цибуля набуде золотистого кольору, додають чайну ложку борошна і продовжують обсмажувати ще хвилин п'ять. Далі розводять цю масу 3—4 столовими ложками бульйону і доводять до кипіння. Все це змішують з м'ясом, кладуть зелень петрушки, за смаком сіль і перець.

Перед тим, як подати до столу, заправляють майонезом чи сметаною.

Розетки з сиру

Нарізають 300 г твердого сиру шматочками завтовшки півсантиметра, з яких потім чаркою роблять кружечки. Шпроти розминають, розтирають з 200 г м'якого сиру і 50 г масла. Приготовлену масу покласти між двома кружечками сиру, верхній кружечок теж помазати нею. Зверху покласти маринований гриб або шматочок огірка.

Рулет делікатесний

М'ясо з курки разом зі шкіркою відділяють від кісток, кладуть шкіркою вниз. Відбивають, солять, посипають мускатним горіхом, кладуть поверх підготовлений яєчний омлет. Далі загортають рулетом, обв'язують шпагатом і варять в підсоленому бульйоні годину-півтори.

Охолоджують в бульйоні і витримують під пресом 8 годин. Подаючи до столу, прикрашають консервованими овочами, зеленим горошком, зеленню петрушки.

Картопля з вином

Беруть 1,5 кг свинини, 2 ст. ложки смальцю, 4 кг картоплі і 4 великі цибулини, прянощі і сіль за смаком.

Секрети кухні тітки Насті

Порізане кубиками м'ясо обсмажують і складають в каструлю, заливають бульйоном. Обсмажують цибулю до золотистого кольору, додають до м'яса.

Картоплю нарізають кубиками, злегка підсмажують на смальці. Коли м'ясо вже напівготове, до нього додають картоплю, солять за смаком і ставлять у духовку. Виймають каструлю, коли картопля ще напівготова, доливають склянку сухого вина і знову ставлять в духовку на 15 хвилин. Далі 300 г сметани заливають у страву і ще 10 хвилин тримають у духовці.

Подають до столу гарячою.

Десертний салат

Апельсини розрізують на 2 половинки. М'якоть виймають так, щоб із шкірки вийшли корзинки. Грейпфрути і апельсини ділять на часточки, яблука чистять і розрізають теж на часточки. Все це укладають в корзинки з апельсинової шкірки і заливають сметанним кремом.

Сметанний крем готують так: 200—300 г сметани і 75 г цукру збити міксером до однорідної пухкої маси.

Холодний медок

Розтерти 2 жовтки із 100 г меду, розвести міцним гарячим чаєм (0,5 літра). Збивати на вогні, додаючи сік з двох лимонів. Охолодити, розли-

Лавровий лист

Лавр благородний — вічнозелений субтропічний кущ. Культивується у теплих країнах з приморським кліматом, нині в основному в Італії, Албанії, Греції, Франції, Іспанії, Португалії, Гватемалі, на півдні України, в Грузії. Листки і гілочки лавра здавна були символом перемоги, слави та величі. З них сплітались вінки, якими увінчували голови переможців у війнах та спортивних змаганнях, поетів, вчених, пророків, співців та державних діячів, статуй богів.

Листки порівняно жорсткі, шкірясті, подовжені, від ланцетоподібної до овальної форми, їх довжина — 10—50 мм, ширина — 20—50 мм, краєчки ледь припідняті, хвилясті. Верхній бік листків темніший від нижнього. Лавр — дводомна рослина, цвіте у березні — квітні, квіти білі, жовті і навіть синювато-червоні.

Лавр потребує родючого, добре обробленого грунту, вологи і сонця. Його можна вирощувати і в теплицях та домашніх умовах. Листя збирають через два роки восени, сушать у затінку, розсипавши тонким шаром. Правильно висушені листки повинні бути цілими, пругкими, мати світло-зелений колір без сіруватого нальоту.

Лавровий лист містить ефірні олії, дубильні та інші речовини, які надають йому слабкоароматного, пряного запаху і гіркуватого смаку. Він збуджує апетит і сприяє травленню. Тримати його треба у закритій тарі,

ти в фужери чи бокали і тримати в холодному місці.

Перед тим, як подавати до столу, збити білки із склянкою цукру, соком і цедрою лимона і покласти зверху в кожний фужер.

За рецептами наших читачів Л. І. Гурбич, С. А. Калочука, М. Я. Оврас

Страви з м'яса і яєць перепілок

Найкраще перепелине м'ясо у молодняка віком 42—45 днів, коли жива маса сягає 190—195 г. Саме в цей період і найбільший вихід м'яса.

Перед приготуванням страв підготовлені тушки миють холодною водою, крила заправляють за спинку, а ніжки — у розріз на череві. Далі тушку натирають сіллю і проводять відповідну теплову обробку. Найсоковитіше і найсмачніше м'ясо у запечених перепілок. Стару птицю краще тушкувати у каструлях із щільно закритою кришкою.

Перепілки смажені

Помиті тушки посолити і обсмажити у глибокій сковороді. Накрити кришкою і поставити у духовку. На малому вогні тушки будуть готові через 40—45 хв. Час від часу їх треба поливати соком, що утворюється під час тушкування. Страву можна прикрасити круто звареними перепелиними яйцями.

...В молоці

Тушки помити і трохи посолити. Залити гарячим молоком і варити на слабкому вогні до готовності. Ця страва рекомендується для людей з хворою печінкою.

...Табака

Помиті тушки розрізати на череві вздовж, відбити, ніжки заправити. Посолити, трохи натерти часником, помастити сметаною і засмажити на сковороді до утворення рум'яної шкірочки. До перепілки табака подають зелений салат і гострий соус.

...У фритюрі

Тушки помити і посолити. Покласти їх у каструлю з киплячим жиром (вершкове масло або маргарин) так, щоб вони повністю були ним вкриті, закрити кришкою і довести до кипіння. Потім поставити каструлю у духовку спочатку на помірний, а потім на маленький вогонь на 50—60 хв. Якщо ніжка легко відокремлюється — м'ясо готове. Перед вживанням підсмажити на сковороді нарізані шматочки чорного хліба на жиру, у якому тушкувалися перепілки. Смажений хліб покласти на блюдо, на кожний шматочок — готову тушку, прикрасити зеленню і подати на стіл гарячим.

Яйця перепілок вживають сирими, вареними, смаженими чи маринованими. Їх використовують для приготування омлетів, яєшні й майонезів.

Щоб зняти шкаралупу з варених крутих перепелиних яєць, їх треба покласти у розчин столового оцту (2/3 оцту і 1/3 води). Через 2—3 год шкаралупа повністю розчиниться. Підшкаралупна плівка, що залишилася, легко знімається перед вживанням.

Омлет

12—15 перепелиних яєць збити з молоком (3/4 склянки), додати сіль, дрібно нарізану цибулю, а при бажанні також дрібно нарізану ковбасу, шинку, копчену рибу. На сковороді розтопити столову ложку масла, вилити приготовлену суміш, дати їй згорнутися на маленькому вогні чи в духовці. На стіл подають гарячим.

Обсмажені яйця

Зварити круто яйця, почистити, зняти плівку, 2—3 сирих яйця збити до піни. Обкачати круто зварені яйця у збитих, потім у сухарях і обсмажити у розігрітому маслі. Готові яйця скласти гіркою, прикрасити зеленню петрушки.

Сирий яєчний напій

Взяти 4—5 перепелиних яєць, збити у склянці, додати фруктовий сік, червоне вино чи каву, додати за смаком мед або цукор.

В. О. Яценко,
Київська обл., с. Горенка

хоч навіть при неправильному тривалому зберіганні не втрачає істотно своїх властивостей.

Як прянощі використовують листя або порошок з нього. Застосовують лавровий лист практично у всіх кислих стравах, для консервування овочів, приготування дичини й різноманітних видів смаженого м'яса. Особливо добре він гармонує з маринованими огірками, буряком, квасолею й капустою. Можна додавати його і до грибів. Додають його також, коли готують дичину із сметаною, соус із соку, що лишився від смаженого м'яса, до вареної риби, у картопляний суп, під час приготування крабів, раків, оселедців та маринадів для риби. Лавровий лист надає приємного смаку холодцю, гуляшу, соусу. Проте не слід додавати його більше, ніж один листочок з розрахунку на чотирьох чоловік. Лавровий лист надає ніжного присмаку усім солоним стравам.

Лавр також добре відомий як декоративний кущ.

Підготувала **Г. Коваленко**

Про прянощі й пряні рослини

Домашній цукор

На запитання В. Мерзликіна («ДСГ» № 8 за 1992 р.)

У домашніх умовах одержати цукор надзвичайно складно, тому не варто займатися цією роботою. Зате з цукрових буряків на звичайній кухні можна приготувати сироп для варення, до чаю, для різноманітних кулінарних виробів.

Буряки ретельно миють, чистять і подрібнюють на крупній тертці або ріжуть шматочками не більшими за 1 см. Потім складають їх в емальовану каструлю чи відро, на дно яких покладено сітку, щоб шматочки не пригоріли, заливають окропом (1,5—2 л на 10 кг подрібнених буряків), ставлять на помірний вогонь і, помішуючи, годину прогрівають.

Можна зробити й так: залити окропом (1,5 л води на 1 кг бурякової маси) і настоювати (закутати каструлю чи відро або поставити в піч чи духовку на 1—1,5 год). Коли маса трохи охолоне, її перекладають у мішок з тканини і вичавлюють сік за допомогою гвинтового преса чи просто руками.

Щоб одержати більше цукру, вичавки, що залишились, знову заливають гарячою водою (не окропом) із розрахунку 0,5 об'єму води на 1 об'єм буряків і настоюють в духовці чи печі 30—40 хв. Після цього вичавки викладають на дрібне сито, збирають сік, а залишки віджимають з мішка.

Увесь одержаний сік фільтрують через складену в декілька шарів марлю, після чого починають випарювати в емальованому посуді, помішуючи, на невеликому вогні. Це роблять доти, поки сироп не загусне і стане схожим на рідке варення (зменшиться в об'ємі вчетверо). Сироп вищої якості і кращий на смак одержують, випарюючи сік на водяній бані: посудину ставлять у ще більшу з водою, на дно якої поставлена підставка, щоб вода постійно кипіла.

Готовий сироп розливають у скляні банки, щільно їх закривають і виносять у прохолодне місце. Щоб сироп не кристалізувався, розчиняють в ньому лимонну кислоту (1 г на 1 л сиропу). Для тривалого зберігання його пастеризують при температурі 90°.

Цукровий сироп, який одержали в домашніх умовах, відрізняється від заводського тим, що в ньому багато вітамінів і мінеральних солей, а отже, він корисніший очищеного білого цукру.

Жом, що залишився,— чудовий корм для худоби і птиці. Але і з нього можна одержати десертну заготовку — в'ялений продукт. Для цього жом розкладають на деко чи решето шаром не більше 1,5 см, ставлять у піч або духовку і витримують там 30 хв при температурі 85°. Потім охолоджують, помішують і знову двічі просушують при температурі 70—75°. Ще досушують у найтеплішому місці квартири, а готовий в'ялений продукт зберігають в темному прохолодному місці. Якщо його нарізати шматочками — маєте цукерки, коли залити окропом і настояти — компот, до якого можна додати різноманітні сушені ягоди та фрукти.

Салати з дикорослих рослин

200 г молодого листя кульбаби на півгодини замочити у солоній воді, вийняти, коли стече вода, дрібно покришити. Додати 2 ст. ложки сметани, 1 ст. ложку майонезу, трохи солі (на смак), перемішати і подавати.

200 г молодого листя кульбаби, 100 г молодого листя матері-мачухи, 100 г листя салату, 50 г листя щавлю, 200 г огірків, 4 ст. ложки сметани або вершків, 2 ч. ложки меду, 50 г подрібненої зеленої цибулі, кріп на смак. Можна додати ще й лимонний сік. Зрозуміло, всю зелень перед тим, як готувати салат, ретельно помити.

Молоде зелене листя кульбаби, кропиви, м'яти, петрушки, зелену цибулю, кріп старанно помити. Коли стече вода, дрібно покришити. Зварити й дрібно порізати двоє яєць. Суміш гарно перемішати й залити склянкою простокваші з перцем на смак ще додати цедри.

Витримати молоде листя кульбаби в солоній воді, дрібно пошаткувати, додати дрібно насіченої зеленої цибулі (за смаком), петрушку. Все перемішати й полити олією, оцтом, можна й поперчити й посипати петрушкою, кропом.

600 г листя кропиви помити й протягом 5—6 хв варити, потім відкинути на друшляк, подрібнити. Круто зварити чотири яйця і також дрібно порізати. Полити сметаною (80 г) й усе перемішати, а потім додати (на смак) оцту, солі.

250 г листя подорожника, 200 г кропиви покласти на хвилину в окріп, відцідити, дрібно порізати, додати 250 г дрібно пошаткованої цибулі, 100 г хрону, двоє яєць, сметани 80 г, оцет і сіль на смак.

150 г листя кропиви помити й прокип'ятити протягом 5 хв, відкинути на друшляк. Потовкти грецькі горіхи (50 г) додати цибулю, кінзу, сіль. Можна ще й поперчити.

200 г молодих корінців цикорію помити, дрібно нарізати шматочками 2—3 см, тушкувати з маргарином 20 хв, перед цим посолити. Після того, як прохолоне, посипати дрібно нарізаною петрушкою.

Г. А. Скорина,
Запорізька обл.,
с. Велика Знам'янка

Народні прикмети

Як вони реагують на погоду

Тварини

Передчуваючи холодну погоду, собаки скручуються калачиком, а перед потеплінням розтягуються на землі, відкривши черево.

Коти перед потеплінням лежать, витягнувшись посеред кімнати, а перед дощем й морозом шукають підвищене тепле місце; точать кігті об дерево чи меблі — на вітер й бурю.

Коні перед дощем качаються на спині, перевертаючись з боку на бік, іржать, нюхають повітря — на зміну погоди (дощ чи сніг), хроплять — на дощ, пирхають губами і б'ють копитами — на тепло.

Велика рогата худоба нахиляє голову, принюхуючись до повітря,— буде дощ або сніг, лягає на пасовищі — на суху погоду. Корови, відчуваючи негоду, зменшують надої.

Свині перед настанням холоду чи негоди заносять до хліва підстилку (солому, сіно, хмиз тощо).

Птахи

Дрібні пташки перед ясною погодою весело щебечуть, пурхають з гілки на гілку в пошуках поживи, а перед негодою в саду чи гайку тиша; вони шукають укриття.

Зозуля кує — буде ясна й гарна погода.

Ластівки літають низько над землею — буде дощ, оскільки комахи, за якими вони полюють, передчуваючи зміну атмосферного тиску, перед дощем ховаються в траву.

Кури настовбурчуються або скубуть себе — на негоду; вони, а також гуси, індики, інша домашня птиця стоять на одній нозі, а як ще ховають голову під крило — на холод або сніг.

Голуби та горобці купаються у воді — на опади. Горобці гучно щебечуть зграйкою — на вітер та мороз.

Граки і ворони перед погожою дниною дзвінко перегукуються і надто рухливі, перед негодою й дощем сидять тихо, опустивши долу крила, а перед бурею ховаються під крони дерев.

Комахи

Бджоли та оси перед негодою поспішають до вуликів й сотів, а захоплені зненацька дощем ховаються під листя.

Мурашки в літню спеку розширюють входи в мурашник для вентиляції, на ніч звужують їх, залишаючи маленькі отвори. Якщо мурашки передчасно повертаються «з роботи» і поспішають закривати ходи, чекайте холодного дощу.

Комарі перед дощем стають агресивними, мухи — надокучливими, а сліпні — нахабними.

Риба

Вискакує з води за поживою (подібно до того, як ластівки за комахами), пірнає вглиб — на дощ.

В'юни перед дощем у пошуках їжі випливають на поверхню води.

Щуки весною перед гарною погодою полюють і клюють, а перед негодою та холодом — дрімають на дні водойми.

Коропи, карасі, соми перед бурею й дощем випливають на поверхню води.

Ів. ЛЮБКІВСЬКИЙ,
природознавець
м. Чернівці

З будь-якого місяця можна передплатити наші видання

Журнали:

«Дім, сад, город». Індекс 74142.
«Наш дім». Індекс 74453.
«Пасіка». Індекс 74429.
«Рибалка». Індекс 74428.

Ціна одного номера кожного журналу 15 куп.

Газети:

«Зелений календар» — двотижневик. В ньому ви прочитаєте кваліфіковані поради та інформації щодо різноманітних робіт у саду й на городі, в домашньому господарстві. Поради до часу підвищують ефективність цього видання. Ціна одного примірника газети для передплатника 2 куп. 50 коп. (в роздріб — 3 куп.), на півріччя — 30, рік — 60 куп. Індекс 30203

«Колос» — нова щотижнева газета для трудівників агропромислового комплексу. Сучасні методи господарювання на селі, організація сільськогосподарського виробництва, школа управління ним за умов ринкової економіки, підприємництво, зовнішньоекономічні господарські зв'язки, соціальний розвиток села і соціальний захист його трудівників — ось далеко не повний перелік тематичної спрямованості «Колоса».

Ціна одного примірника — 3 куп., річної передплати — 156 куп. Індекс 30222.

У номері:

«Дім, сад, город» (українською мовою)

Щомісячний виробничо-практичний журнал
№ 12, грудень, 1992 р.
Видається з 1989 р.
Київ, видавництво «Нива»

Здано до набору 21.10.92. Підписано до друку 25.11.92.
Формат 60×84 1/8. Папір офсетний № 1. Офсетний друк.
3,72 умовн. друк. арк., 16,74 умовн. фарб.-відб., 7,5 обл.-вид. арк.
Тираж 122300 прим. Зам. 0118212. Ціна 7 крб. 20 коп.

Адреса редакції: 252054, Київ-54, вул. Павлівська, 11-г, тел. 216-05-40.
Відділ листів і реклами — 216-40-25.
Журнальний комплекс видавництва «Преса України», 252146, Київ-146, вул. Героїв космосу, 6.

2 крб. 40 коп.
Індекс 74142

Біодинамічний календар — передплатникам

*Тільки для передплатників журналу **«Дім, сад, город»** і додатків до нього **«Пасіка»**, **«Рибалка»**, **«Наш дім»**, **«Зелений календар»** готується біодинамічний календар **«Сонце, Місяць, зорі і врожай»** на 1993 рік. В ньому не тільки буде поданий сам календар, але й рекомендації астрологів, як підготувати його для себе.*

Заявки на цей унікальний календар, вказавши номер квитанції на передплату журналу чи додатку до нього, надсилайте за адресою: Київ-54, Павлівська, 11-г, журнал «Дім, сад, город».

Мільйон від пасіки

*Так називається книжка, яка незабаром має надійти у продаж (через нестачу паперу обмеженим тиражем). Передплатникам журналу **«Дім, сад, город»** та його додатків **«Пасіка»**, **«Рибалка»**, **«Наш дім»** і газети **«Зелений календар»** її можуть надіслати з редакції «Пасіки».*

У книзі описується узагальнений досвід вітчизняних і зарубіжних учених і практиків з рекомендаціями, як від приватної пасіки одержати меду, маточного молочка, бджолиної отрути та іншої продукції бджільництва не менш як на мільйон карбованців.

А також описуються прилади, які необхідно мати пасічнику для одержання цих продуктів, подаються креслення з рекомендаціями, як у домашніх умовах самому їх виготовити.

Заявки на це самобутнє видання надсилайте в журнал «Пасіка», вказавши номер квитанції на передплату журналу «Дім, сад, город» чи додатку до нього, за адресою: Київ-54, вул. Павлівська, 11-г, «ДСГ».

ISSN 0235-6368 Дім, сад, город. 1992. № 12. 1—32